

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

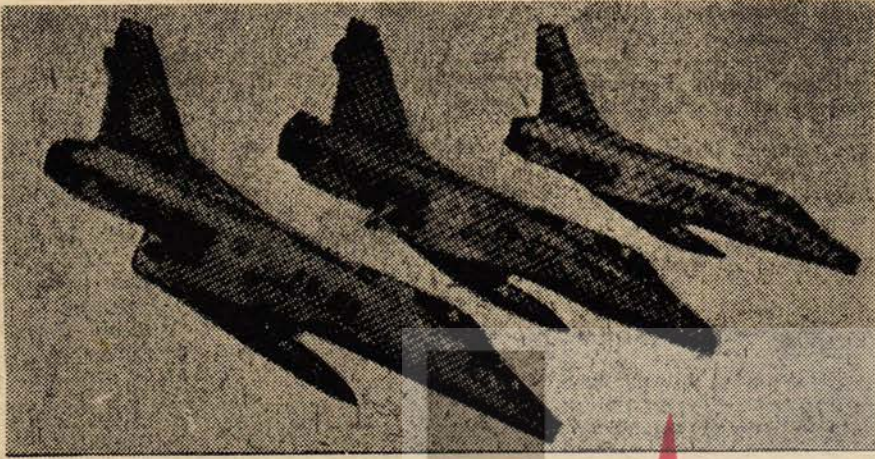
15 AĞUSTOS 1964

Sayı: 249

100 Kuruş

TÜSTAV
Arşivi
Alpay HİBER
Koleksiyonu

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

KIBRIS

TÜSTAV

VIETNAM

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

KIBRIS OLAYLARI VE TÜRKİYE'NİN MÜDAHALESİ :

8 aya yakın bir zamandan beri devam eden Kıbrıs meselesi, Rumların yeni tarruz ve imha hazırlıkları üzerine Türk Hükümetinin müdahalesi ile yeni bir çıkmaza girmiş bulunmaktadır.

Dünya barışını tehlikeye sokmamak için 21 Aralık 1963 tarihinden itibaren Antlaşmaların kendisine verdiği müdahale hakkını kullanmayan Türk Hükümeti, meseleyi hukuki yollarla halletmenin artık geçmiş olduğunu anladığı 7 Ağustos günü jetlerle Kıbrıs'ta kurulmakta olan Rum askeri yığınaklarını bombalamıştır. Bu hareket dünya devletlerinde geniş yankı uyandırmış, fakat Barış Gücü ve Birleşmiş Milletlerin etkisiz tutumları karşısında Türkiye'nin bu davranışı olumlu karşılanmıştır. Böylece birkaç aydan beri Kıbrıs davasını kaybedeceğimiz yolunda çıkan sayıialar kısmen giderilmiş, Türk Hükümetinin artık bu konuda kararlı olduğu neticesine varılmıştır. Kamu oyu ve basın halen üzerinde en fazla durduğu ve yorumlarda bulunduğu konu, Kıbrıs konusudur.

Geçen onbeş gün içerisinde basınıımızda Kıbrıs'taki olaylar ve bu hususta bağlı olduğumuz teşekküllerde yapılan çalışmalar üzerine yorumlar devam etmiş, 7 Ağustos günü Türk jetlerinin Kıbrıs semalarında keşif uçuşu yapmaları ve bazı Rum hazırlıklarına taarruz etmeleri üzerine dikkatler bu tarafa çevrilmiştir. Basınıımız, Türk Hükümetinin Kıbrıs konusundaki son tutumunu ittifakla tasvib etmekte ve Hükümetimizin bu tutumda devam etmesini arzu etmektedir.

Türkiye Hükümetinin son müdahalesine ait basınıımızdaki yorum ara geçmeden evvel, müdahaleye sebep olan Kıbrıslı Rumların davranışlarını gazete başlıklarını alarak belirtmek yerinde olacaktır :

3 Ağustos : «RUMLAR ŞİMDİ DE BARIŞ GÜCÜNÜN KIBRIS'TAN ÇIKARILMASINI İSTİYOR.» «EOKA tedhişçileri dün bir Türk'ü daha öldürdü.»

4 Ağustos : «Türk donanmasının yaptığı manevra Yunan başkentinde endişe uyandırdı. RUMLAR, ST. HİLLARİON'A HÜCUM EDİYOR.», «KIBRIS TÜRKİYE İLE SİYASİ MÜNASEBETLERİNİ KESECEK. Makarios, Türklerin kontrolundaki yolları açmak için büyük bir harekâta hazırlanıyor. Rumlar Baf'taki Türk emlakinin izini siliyorlar.»

5 Ağustos : «Rum çetecileri Türklere baskı ve yıldırma hareketlerine hız verdiler. NATO'YA GÖRE MAKARİOS TÜRK-YUNAN HARBİ İSTİYOR.», «RUM BOTLARI ATEŞ AÇIYOR. Küçük Türk teknelerine Rumlar saldırıyor.»

7 Ağustos : «LEFKOŞE'DEKİ ÇATIŞMADA İKİ TARAF DA TOP VE BAZUKA KULLANDI. Türkler Ledra oteli yanında yeniden mevzilere girdiler. Çarpışmalar Rumların ateş açmasıyla başladı.»

CUMHURİYET gazetesinde İlhan Selçuk, Amerika'nın Kuzey Vietnam'ı hiçbir müttefike danışmadan bombalaması üzerine, «Kıbrıs'ta yüzlerce Türkün öldürü mesini ve kaybolmasını dünya barışı uğruna sabırla karşılayan Türklerin, Başkan Johnson'un davranışı karşısında yalnız «endişe» değil, aynı zamanda esef duyması bu yüzdendir. Ve dünyayı savaşa sürükleyebilecek bir sabırsızlığın karşısında esef duygularını açıklamak bizim gibi en büyük imtihanı vermiş bir millet için artık hak haline gelmiştir» diye yazmaktadır. Aynı konuda «Milliyet'in «Durum» sütununda, «... barış ve adalet şampiyonu olarak geçinen bu devletler, hem kendi çıkarlarıyla başkalarının meseleleri arasında göttükleri tutumun korkunç gelişmesini ortaya koyacaklar, hem de yirminci yüzyılın ikinci yarısında da hak- kın, hukuk düzenine uyanlarda değil, kuvvetine güvenenlerde bulunduğu anlaşılacaktır» denilmektedir.

8 Ağustos tarihli gazetelerde, Türk jet uçaklarının Kıbrıs'a hücum ettiklerine dair haberler yer almakta, Cumhuriyet'te Ecvet Güresin, Amerika'nın Kıbrıs'a müdahalede bize engel olduğu için serzenişte bulunmaktadır.

VATAN'daki yazısında Naim Tiralı, bütün uzlaştırıcı yollara rağmen Kıbrıs meselesinde son safhaya gelindiğini, son ana kadar Makarios'un yola gelmesi için beklenildiğini ve ondan sonra Türk uçaklarının Kıbrıs üzerinde keşif uçuşu yapmalarına karar verildiğini, gereken tedbirlerin alındığını yazmaktadır.

9 Ağustos tarihli ULUS'da Cihad Baban, «Uçaklarımızın ihtar uçuşları hakkında söylecek fazla birşey bulamıyoruz, hat- ta yarın müdahale mecburiyetinde kalsak gene uzun boylu konuşmalar yapacak değiliz, çünkü, konuda söylenmesi lazım gelen herşey fazlası ile söylenmiştir. Bugün için, bu söylenenlere ilâve edilecek tek şey şudur: Eğer, Kıbrıs ihti'afı ihtilâflara yol açacak o'ursa bunun sorumlusu Makarios - Papandreu ikilisi olmaktadır ama, onlar kadar da dünya politikasını ellerinde tutanlar hüküm giyeceklerdir» demektedir.

MİLLİYET gazetesinin «Durum» sütununda, Kıbrıs konusunda yapılan diplomatik çalışmaları ve bu husustaki gelişmeleri, Yunanistan'ın ve Kıbrıs'ın bu çalışmaları nasıl engelledikleri, ENOSİS'i emrivaki haline getirmek için yapılan çalışmalar ele alınmakta ve Türk Hükümetinin müdahale etmek mecburiyetinde kaldığı ifade edildikten sonra, «Kıbrıslı Rumlar yapılan

ihbarın ciddiyetini kavrar, ENOSİS'i bir emrivaki şeklinde geliştirmenin imkânsızlığını anlar ve girişimleri teşebbüslerden vazgeçip barışçı bir çözüm yolunun araştırılmasına razı olurlarsa Türk Hükümeti yeni bir karar almak zorunda kalmaz» denilmektedir.

CUMHURİYET'te Ecvet Güresin, «Yapılmak istenen oyalama taktikleri ve kararlaştırılan emrivakinin önlenmesi için Türk Hükümetinin son kararı aldığını belirterek, «Bu durumda Türkiye, tehlikeli bir yolun kavşak noktasına gelmiştir. Ya, geç kalınmış da olsa, bir müdahaleye girişilecek ve bu müdahalenin neticeleri göze alınacak; yahut Kıbrıs ve Kıbrıs'la birlikte Türkiye'nin haysiyet ve şerefi elden gidecek. Türk Hükümeti birinci yolda kararlı olduğunu gösterdi, ancak bir mütecaviz olmaktan ve haksız kabul edilmekten de kaçındı... Ve bu karar tecavüz değil, bir savunma tertibini getirmiştir» demektedir.

AKİS dergisinde Metin Toker, Kıbrıs meselesinin bir Türk müdahalesi olmadan halledilemeyeceğine inandığını, İsmet Paşa Hükümetinin ise, bütün gezi ve temaslarında bu meselenin barışçı ve müzakere yoluyla halledileceği arzusunda sahip olduğunu belirttiikten sonra, «Sözün bittiği yerde kuvvet gösterisinin başlayacağı, Papandreu'nun ise bundan önce lâf anlamayacağı talihsiz Yunanistan'ın bugünkü Başbakanını tanıyan hiç kimse için bir büyük kehanet değildir. Yağmuru eken, fırtınayı yakında biçmeye hazır olmalıdır» demektedir.

10 Ağustos tarihli gazeteler, ihtar uçuşuna aldırmayan Rumlar üzerinde tekrar uçularak devamlı bombardımana tâbi tutulduklarını, Makarios'un Rusya, Mısır ve Suriye'den yardım istediğini yazmaktadırlar.

VATAN'da Naim Tiralı, Kıbrıs Rumlarının, Türkiye'nin iyi niyet ve barışçı tutumunu anlamayarak sebep oldukları sert ve kararlı Türk müdahalesi üzerine Makarios'un yaptığı yardım çağrısını ele almakta, «Eğer, Türkiye'nin artık bıçak kemiğe dayandığı için girişmek zorunda kalacağı bir çıkarma hareketi, Makarios'un kendilerinden yardım istediği ve daha da isteyeceği ülkeler tarafından Makarios'un isimlendirildiği gibi bir istilâ sayılacaksa bu hatalı görüşün dünya barışını kundaklayışında, herhalde Türkiye'nin hiçbir sorumu olmayacaktır» dedikten sonra, imdada çağrılan devletlerin karar vermeden önce enine boyuna düşünceleri gerektiğini söylemektedir.

MİLLİYET'te Çetin Altan, Yunan demagoglarının Türkiye'yi tanımamış olduklarını, her iki dünyayı elinde tutmak gâflerini gösteren Yunan davranışını ele aldıktan sonra, «Durup dururken Kıbrıs'taki Türk azınlığını yok etmeye kalkmak.. niye, niçin, neden? Yedi aylık insanca bir konuşma yolu aradıktan sonra nihayet Türk jetlerinin mitralyözleriyle roketleri konuşma zorunda kalmışlardır. Türk hükümeti ne pahasına olursa olsun artık bu işi bir sonuca vardırmak kararındadır. Sonuç sürprizli olacaktır ve bu sürpriz bugünkü Yunan idarecileri için çok daha acı olacaktır» demektedir.

CUMHURİYET'te İlhan Selçuk, «Barış... Ama nasıl bir barış?» adlı yazısında, Kıbrıs davasının muhasebesinin yapılması zamanının artık geçtiğini, Haysiyetsizliğin barış diye kabul edilemeyeceğini söyledikten sonra, «Barış mı?.. Evet. Ama bir kanlı papazın kilise günlüğü koken politikasında, şoven Rum çetecisinin taassubu yönünde, Yunan palikaryasının kırk yıl önceden kalma kin ve intikam duygularının keyfinde değil... İnsanca bir barış... Adam gibi bir barış... Arınmış duygularla bir barış... Bir millete savaşın da güzel geldiği anlar vardır. Öyle bir anı Türkiye'ye yaşatmak insanlığa ne kazandırır ki..» demektedir. Aynı gazetede Ecvet Güresin, Türk Hükümetinin bu enerjik hareketinde her ne kadar bir dünya savaşı kokuyorsa da, üçüncü dünya savaşının çıkamayacağından nedenlerini ele almakta, Türkiye'nin bu enerjik davranışı yanında barışçı yolları inatla zorlamasına, bu meseleyi barışçı yollarla çözümlmek için gerekli sabrın gösteri'diğine yormakta, tek çarenin müdahale olduğunu ifade ettikten sonra, «Gelen haberlerden anlaşıl- maktadır ki, Türk uçaklarının bu gerekçelerle giriştiği hareket Batı merkezlerinde endişe uyandırmakla beraber, haksız olarak vasıflandırılmamıştır» demekte, Makarios'un yardıma çağır- dığı Suriye ve Mısır'dan bir ses çıkmadığını yalnız askeri bazı hazırlıklar gibi komikliklere ka'kıştıklarını, Rusya'nın ise haklı bir müdahale dolayısıyla yardım gibi akılsızca bir davranışa

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLERİ SARAFSIZ SİYASET İKTİSADİ KÜLTÜR DEĞERLERİ

BU SAYIDA

Başyazı

Çetecilerin hayalleri yıkılmıştır.

Kuzey Vietnam'a Amerika'nın silâhlı ihtarı

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

Hükümet kararı ve tepkiler
Başbakanın Papandreu'ya cevabı
NATO ve Türkiye'nin kararı
Makarios'un Gtto'su ve dolaylı istila
Hükümetin resmi tebliği
Bakanlar Kurulunun bildirisi
Başbakanımızın NATO Genel Sekreterine cevabı mesajı
Tapulama Kanununu kim savunacak?
Bir profesör ve açık mektubu
Talihsiz Kongo

İNCELEMELER :

Özel Öğretim Kurulları Kanun Tasarısı **Yaşar KARAYALÇIN**
Az Gelişmiş Ülkelerde Para Siyaseti **Gürkan ÇELEBİCAN**
Dengeli ve Dengesiz Kalkınma Kriteri **Vural Fuat SAVAŞ**

NE DİYORLAR

De Gaulle ve Anglo Saksonlar (D.S.)

KÜLTÜR VE SANAT

Doğumunun 100. yıldönümünde:
Hüseyin Rahmi Gürpınar
Mehmet SEYDA
Vandalizm, Vurdumduymazlık ve Vatanseverlik Üzerine: IX :
Boşuna uyarılar
Mehmet Metin NİGAR
Bibliyografya
Derleyen: S. N. ÖZERDİM

Türkiye ile Yunanistan'ı bir harzin eşğine getiren, Kokina, Mansura ve Erenköy'de, Makarios ve onun meşum emelli müşavirlerinin giriştikleri cinayet teşebbüsleri üzerine, Hükümetin almak zorunda olduğu kararlar ve hareket sahasında mahdut hedefli hava faaliyeti, yalnız hiçbir savunma imkânına sahip olmayan, masum çocuk, kadın, hasta ve ihtiyar da dahil, Türk soydaşlarının katliamını önlemekle kalmamış, aynı zamanda yıllardır Rum çevrelerinin dış ülkelerde yurdumuz hakkında yaydıkları zehirli şüpheleri de dibinden silmiştir. Yunan sorumluları ve onun Kıbrıslı peykleri, milletlerarası her teşekkülde açık ve gizli, Türklerin hiç bir hareket gücü olmadığı fikrini pervasızca işlemişlerdir. Son zamanlarda bu iddialarına, maalessif çıkartma için girilen açık, kapalı teşebbüslerimizi örnek göstermişlerdir. Sebebi ne olursa olsun, Kıbrıs'a çıkarmta teşebbüslerinden, karar vermişken Hükümetin vaz geçmesinin tesirleri yıkıcı olmuştur. Yapmayacağı veya yapamayacağı şeyleri yapar görünmek gösterileri olarak yorumlanan bu teşebbüsler, hem Makarios'a cüret vermiş, hem de yukarıda işaret ettiğimiz propagandaya müessiriyet kazandırmıştır. Rumlar, Türklerin siyasi iç çatışmalar yüzünden, birlik ve bütünlüğünü kaybettiğini, ekonomik ve sosyal bünyesinin yıprandığını, darbe teşebbüsleri yüzünden müesseselerinin bir birine itimadı kalmadığını, karar alıp bu kararı yürütecek güçte bir hükümetin bulunmadığını iddialarını, durmaksızın işlemişler ve bazı zihinlerde memleketimiz hakkında ciddi şüpheler de yaratmışlardır. Kıbrıs'a havadan müdahale yolunda, Hükümetin sekiz Ağustos kararı, bu kararın icrasında, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin her kademesinde, Hükümetçe alınan kararın hudutlarına son derece bağlı kalınması, Türk ordusundaki yüksek disiplini, emri kumanda zincirinin pürüzsüz işleyişini, Dünyanın gözleri önüne serdiği gibi, askerî hareketin icrası, alınan askerî tertiplerde, Türk ordusunun yüksek hareket kabiliyeti ve savaş gücünü de hiç bir şüpheye meydan vermeyecek

biçimde ortaya koymuştur. Bu sebeple, Hükümet kararının, dışarıda ordu hakkında Rumların yaratmak istedikleri şüpheleri kökünden yikması, memleket bakımından başlı başına bir kazançtır. Diğer yandan, milletimizin vakur ve serin kanlı hali, Hükümete itimadı, siyasi ayrılıklar üstünde, memleketin hayati meselelerindeki birlik ve beraberliği Anglo - Saksonlarda görülecek ölçünün de üstündedir. Siyasi partilerin, sendikaların, gençliğin, münakaşasız kararı desteklemeleri, yurt yararına kararlar almaları, bazı isteklerinin görüşülmesini buhran sonuna tehir etmeleri, memleketin siyasi ve sosyal bünyesinin kuvvetini, birlik ve bütünlüğünü açıklığa kavuşturmuştur. Kısaca bu karar, çeşitli yönlerden memleketimiz hakkında yaratılan ve yaratılmak istenen bütün şüpheleri ortadan kaldırmıştır.

Rumların Enosis'i gerçekleştirmek için giriştikleri sorumsuz teşebbüslerin taşıdığı tehlikelere dikkati çeken ve kendilerine itidal, basiret tavsiye edenlere, Türkiye'nin iç bünyesi hakkında, hayal genişliklerinin hudutlarını aşan hikâyeler uydurarak, Türklerin hiç bir şey yapamayacaklarını söylüyorlardı. Türk Hükümetinin kararı, Türkiye'nin iç bünyesi bakımından, Rum iddialarının ne kadar tehlikeli bir muhayyelenin mahsulü olduğunu herkese anlatmış ve bu safsatalar üstüne hesap yapanları uyandırmıştır.

Dış dünya yönünden Türk Hükümetinin aldığı kararın sonuçlarına gelince, Yunanistan'ın hiçbir harekette bulunacak güçte bulunmadığını, NATO'dan çekilmek, Türkiye'ye harp ilân etmek gibi ahmakca tehditlerinin, sorumsuz politikacılarının ahlâksız bir şantajı olduğunu, herkes isbat etmiştir. Yunan Başbakanına, bütün ömrünce iç politikada maharetle kullandığı şantaj ve sahtekarlıkları, milletlerarası münasebetlerde kullanmasına müsaade edilmeyeceği, acı bir surette anlatılmıştır. Dost, müttefik ve tarafsız devletlerin, Yunan idarecilerini tuttukları yolda tek başlarına bırakmalarının sebebi, biraz da onların, hiçbir milletlerarası nezaket ve geleneğe, kai-

deye sığmayan ahlâksızca davranışları olmuştur. Türk Hükümetinin kararı, Yunanistan'ın bütün zaafalarını, milletlerarası alanda çirliçiplak göz önüne sermiştir.

Kıbrıs bakımından, son aylarda Yunanistan bir çeşit Kuzey Vietnam gibi hareket etmiş, bir yandan Türkiye'yi Cenevre konuşmalarında oyalamaya hilekârlıkları ile meşgul edip dikkatini o yana çevirmeğe çalışmış, diğer yandan Vietkong çetecileri gibi hareket eden Makarios'a bir tümene yakın asker ve mühimmat yardımında bulunmuştur. Adada yapılan bu askerî yığınaklarla, güya artık, Türkiye askerî bakımından hiç bir şey yapamaz duruma düşürülmek suretiyle, onun milletlerarası anlaşmalara dayanan haklarını kâğıt üstünde, değersiz, kullanılması mümkün olmayan bir hale getirmek istemiştir. Yaptığı askerî yardımlarla bu hedefe ulaştığına inanmış ve etrafı da inandırmaya çalışmıştır. Bu tutumuyla içinde bulunduğu, nimetleriyle ayakta durduğu Batı dünyasının temel prensiplerini, nasıl pervasızca hiçe saydığını ortaya koyduğunu, bu prensiplere asla inanmadığını, milletlerarası anlaşmaları, kuvvet yoluyla ve tek taraflı pervasızca çiğnemeyi âdet haline getirmiş bir başka dünyanın, devlet veya çetecileri gibi hareket ettiğini unutmuş görünmüştür. Türk Hükümetinin kararı, adada askerî yığınaklar yapmak suretiyle, Türkiye'yi askerî bakımından hareket edemeyecek duruma düşürmenin sadece akılsız başların, kendilerine felâket getirecek tehlikeli hayalleri olduğunu da göstermiştir.

Aynı zamanda, altına imza konulan milletlerarası anlaşmaların soytarırlık belgesi olmadığı, devletleri bağlayan, müeyyidesi olan vesikalar olduğunu, acı surette kendisine anlatmıştır. Bunu, Papendero'nun Kıbrıs'taki Vietkong çeteleri de anlamış olacaktırlar. Hele, Türkiye ateşi kesmezse, Kıbrıs'ta bütün Türklerin toptan imha edileceği tehdidine gelince, tarihte eşi bulunmayan bu cinayet şantajına, Türkiye'nin ne mukabelede bulunacağını, yarım saat sonra Makarios anlamıştır. Kesin olarak Papendero ve onun çetecileri anlamışlardır ki, şantajla iş görmenin imkânı yoktur. Ciddi bir Devlet gibi hareket etmedikçe kendilerini kimse ciddiye almayacak, üstelik a-

kıllarını başlarına getirmek için, neden anlıyorlarsa o yapılacaktır. Bu tutum, bu azimli Türk kararı, Yunanistan'ı uzun zamandır unuttuğu ciddi bir Devlet gibi hareket ettirmek, artık Kıbrıs meselesini nihai bir sonuca bağlama yolunda, müzakere masasına getirmek yolunu açmıştır. Yunanistan bu yolu tercih etmezse daha ileri tedbirleri yürürlüğe koyma yollarını da açmıştır. Bütün Dünya Türkiye'nin insanlık dışı imha tehdidi altında bulundurulmuş soydaşlarının yardımına gitmesinin, meşru ve tabii olduğunu kabul etmiş, Türkiye de bu güçte olduğunu isbat etmiştir.

Makarios'un güvendiği dağlar erimistir, veya şantaj olarak kullandığı kapıları çaldığı zaman, bu kapılar açılmıştır. Böylece tam mânasıyla tecrit edilmiş duruma düşmüştür. Türk Hükümeti, sabırlı, basiretli, aldığı kararın haklı, mecbur kalmanın sonucu ve ölçüsünü ilân ettiği hudutlar içinde tuttuğuna dünyayı inandırdığı için, Makarios da, Yunanistan da tam mânası ile milletlerarası alan-

da tecrit edilmişlerdir. Türkiye Dünyayı ateşe tutuşturmak isteyenlerin aksine, sulh istediğini, fakat adaletsiz ve kötü bir sulhün korkulan sonucu daha feci surette getireceğine inanmış olarak, böyle bir sulhü asla kabul etmeyeceğini peşinen bütün dünyaya ilân etmiştir. Harp kaçılmaz olursa, onu tereddütsüz kabul edeceğimiz artık anlaşılmıştır. Bu da müttefiklerimizin işi daha ciddi tutması ve sorumsuz sergüzeşçilere kati ihtarda bulunmalarının lüzumunu anlatmış olacaktır. Durumun daha fazla savsaklamaya, oyalamaya tahammülü olmadığı, her an ihtiyatsızlıkların, bir harbe sebep olacağını hiç bir tereddüde yer vermeyecek biçimde göstermiştir.

Netice olarak diyebiliriz, Hükümetin bu kararı bir mecburiyetin sonucu idi, bir çok bakımdan hattâ geç kalınmış bir karardır. Haklı, halkın bütünü ile desteklediği bir karardır. Türkiye'nin hakkında dışta yaratılan şüpheleri yıkmış, azimli ve kararlı tutumu Kıbrıs meselesi için hakiki bir çözümler yolunu açma imkânı yaratmıştır.

Kuzey Vietnam'a Amerika'nın Silahlı İhtarı

2 Ağustos günü Tonkin körfezinde Amerikan destroyeri Maddox'a Kuzey Vietnam hücumbotlarının saldırısı, 4 Ağustos günü Maddox ve onu takviyeye gelen Turner Joy'a karşı tekrarlanınca, Amerikan uçak gemilerinden kalkan uçaklar Kuzey Vietnam hücumbotu filosunu ve bunların üsleriyle bir petrol deposunu tamamen tahrip etmişler ve kısmen Küba buhranını andıran büyük bir heyecana sebep olmuşlardır.

Beş saat süreli ve mahdut hedefli olarak plânlanan ve icra edilen bu hava darbesi Vietkong tethişçilerine malzeme ve personel yardımı yapan Kuzey Vietnam'a harbi sırayet ettirme maksadını taşımamaktaydı. Bu husus, Başkan Johnson tarafından da açıkça ifade edilmiştir.

Hücumbotlarının saldırıları her iki defasında destroyerler tarafından püskürtülmüş ve hattâ bazıları batırılmış olduğu halde Birleşik Amerika'nın hırsını alamıyarak ertesi günü bu derece şiddetli bir misillemede bulunması aşırı ve riskli bir sert-

lik olarak tenkidlere sebep olmuştur. Hele bazı Avrupa gazeteleri daha da ileri giderek Birleşik Amerika'nın öteden beri Kuzey Vietnam'ı cezalandırmak için fırsat kolladığını ve darbenin uzun zamandır plânlanmış olduğunu iddia etmişlerdir.

Hava darbesi akabinde Hanoi'nin protestosu şiddetli olmuş ve 2 Ağustos günü Maddox destroyerine karasularını ihlâl etmesi sebebiyle ateş açıldığı zikredilmiştir. Halbuki Vaşington çevreleri Maddox'un Kuzey Vietnam sahilinden 30 mil mesafede açık denizde devriye gezmekte olduğunu açıklamıştır. 4 Ağustos günü girişilen saldırı ise Kuzey Vietnam tarafından kâmilten inkâr edilmiştir.

Tahmin edileceği gibi hâdiseye en fazla sinirlenen Kızıl Çin Amerika'yı "kana kan" la tehdit etmiş ve darbe karşısında eli kolu bağlı oturmıyacağını söylemiştir. Kuzey Vietnam'a yardıma hazır 300.000 e yakın askerin hududa yığıldığı ve Pekin'in derhal Hanoi'ye Mig Jet uçak-

ları verdiği haberleri gazetelerde yer almıştır. Bir çok bakımlardan buhran Kore'deki hâdiselere benzer bir seyir takip etmektedir. Bu durum Beyaz Saray tarafından gayet iyi bilindiği içindir ki hava darbesi kısa süreli ve mahdut hedefli tutulmuş, Kızıl Çin'e Güneye asker sevk etme sebep ve fırsatı verilmemiştir.

Hâdiseyi Küba buhranına benzetenler de vardır. Müteveffa Başkan Kennedy tarafından gayet cesurane bir şekilde idare edilen ve neticede Rusya'nın gerilemesi ile neticelenen Küba buhranında iki nükleer kuvvet karşı karşıya gelerek kozlarını paylaşmak zorunda kalmışlardır. Son hâdisede durum daha az tehlikeli ve olsa olsa konvansiyonel silâhların kullanılacağı mahallî bir harp riskini taşımaktaydı.

Bazı ihtar ve tehditlerine rağmen bu buhranda Moskova kendisini birinci derecede vazifeli hissetmemiş, bilâkis Kızıl Çin'i Amerika karşısında tek başına bırakmanın onun tekrar kendine yanaşmasını sağlamak bakımından faydalı olacağını düşünmüştür.

Şüphesiz neticede en büyük derisi alan Pekin olmuştur. Öteden beri "kâğıt kaplan" olarak alay mevzuu yaptığı Birleşik Amerika'nın pençe ve keskin dişlere sahip olduğunu görmüştür. Henüz nükleer silâhları olmayan ve 1960 senesinden beri Moskova'nın askerî yardımından mahrum kalan Kızıl Çin, hava - deniz - nükleer silâh üstünlüğüne sahip Amerikan ordusunun yarı aç yaya piyade kuvvetleriyle altedilemeyeceğini anlamış olmalıdır.

Bu başarılı sondajdan sonra Birleşik Amerika Güneydoğu Asya'da diğer zecri tedbirlerini tatbik etmeye edebilir. Cumhuriyetçi Partinin aşırı sağcılarını yanı sıra Petagon öteden beri Güney Vietnam'daki komünist tethişinin ancak harbi Kuzey Vietnam'a sirayet ettirmekle durdurulabileceğini düşünmektedir. Son olarak Honolulu'da toplanan Amerikan askerî ve siyasî liderleri Beyaz Saraya bu bölgede bazı zecri tedbirlerin alınmasını ileri süren bir rapor sunmuşlardır.

General Maxwell Taylor'un Saigon'a Büyük Elçi olarak tayinini bu bölgede takip edilecek yeni politika-

nın bir başlangıcı mahiyetinde görenlerin sayısı bir hayli kabarıktır. Vaşington bugün Güney Vietnam'daki 16.000 kişilik kuvvetini 5-6.000 civarında yeni personelle takviye etme faaliyeti içindedir. Bölge'deki deniz ve hava kuvvetleri sür'atle takviye edilmektedir. Butün bunlara rağmen Güney Vietnam'daki durum asla iç açıcı değildir. Saigon'un güneyinde kalan bütün eyaletler geniş çapta komünist sızmasına maruzdur. Şehirlerarası seyahat ya imkânsız veya çok tehlikeli bir hal almıştır. Ordudan firar edenlerin sayısı sür'atle artarak ayda 2.000 rakamını bulmuştur. Saigon Üniversitesi askere gitmek istemiyen binlerce yaşlı talebe ile doludur. Alınan sıkı tedbirlere rağmen istikrarsızlık devam etmekte ve hükümet darbesi şayiaları hergün biraz daha devlet bünyesini yıpratmaktadır. Başbakan Han yegâne hal tarzının Kuzey Vietnam'a saldırma olacağı inancı içinde büyük bir kampanyaya girişmiş bulunmaktadır. Cephane ve benzin stoklarını kontrollerinde bulunduran Amerika'lılar "Kuzeye Yürüyelim" sloganının bir blöfden ileri geçemeyeceğini bilmektedirler.

Çin Hind'i'nde 1954 Cenevre Konferansı kararlarının tatbikinde ısrar eden Birleşik Amerika bu konferansa katılan 14 üyenin tekrar toplanması teklifine rağbet etmemiştir. Başta Fransa olmak üzere, Amerika bu bölgedeki tutumundan ötürü zaman zaman bazı müttefiklerinin tenkidlerine maruz kalmakta ve problemi çözmede tek başına bırakılmaktadır. Son hareketiyle riskli bir kuvvet politikası oyununa giren Birleşik Amerika yine müttefikleriyle istişarede bulunma lüzumunu hissetmemiştir. Buna rağmen başta Türkiye olmak üzere davranışı umumiyetle tasvip görmüş veya hiç olmazsa büyük tenkidlere sebep olmamıştır. Fakat Avrupa'nın liberal ve sol tutumlu basını Amerika'nın son hava darbesini son derece tehlikeli ve mace-racı bir davranış olarak tenkid etmiştir.

Başkan Johnson'u bu oldukça zecri tedbiri almaya zorlayanın Ho-çi-min'den çok Cumhuriyetçi Parti Başkan adayı Goldwater'ın olduğunda pek az kimsenin tereddüdü vardır. Senatör Wayne Morse hariç aynı seçim hissiyatı içinde Kongre üyeleri Başkan Johnson'a silâhlı kuvvetleri - Uzak-Doğu ve Güney-Doğu Asya'da kullanma salâhiyetini kolayca vermişlerdir.

Bu son hâdisede bir defa daha isbat etmiştir ki Büyük devletler kendi menfaatlarının haleldar olduğunu hissettikleri hallerde dünya sulhünü tehlikeye koyan teşebbüslere girmeyi adeta itiyat haline getirmişlerdir. Küçük devletlere gelince onların menfaatları sulhçu yollarla halledilecek veya Birleşmiş Milletlerin çok defa haksız olan devlet tarafından dinlenmiyen kararlarına intizar edilecektir. Kıbrıs buhranı bu acı haki-kati Türk milletine bir defa daha göstermiş ve milletlerarası anlaşmaların bahşettiği hakların kullanılmasında bile çeşitli engelleri aşmak icap etmiştir.

Bu son darbeden sonra Çin-Hind'i'nde mücadele nihai olarak kozların paylaşılacağı sert bir safhaya girmiştir. Zaferin kimin tarafında olacağı meçhuldür. Fakat bilinen bir hakikat bölgedeki halkın yılların mücadelesi içinde yorgun, bir damla huzur için herşeyi fedaya hazır olduklarıdır.

D U Y U R U

Özlenen Sanat Düşün Dergisi

Ç A Ğ D A Ş

yepyeni bir biçimde en seçkin Sanatçılarımızın yazı ve şiirleriyle çıktı.

Sayısı 100 Kuruş

Bilgi ve isteme adresi: P.K. 46 Anafartalar - ANKARA

Onbeş Günün Notları

Hükümet Kararı ve Tepkiler

Hükümetin Kıbrıs konusundaki, mahdut hedefli hava faaliyeti kararı ve buna karşı çeşitli Devlet ve Milletler arası müesseselerin tepkileri, genel olarak olumlu olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri, Makarios'un son çılgın teşebbüsü karşısında, Türkiye için tutacak başka yol olmadığını açıkça belirtmiştir. İhtilâfın bütün doğu Akdenize yayılmasını önlemek için, taraflara itidal tavsiye etmiş, olayı lokalize etmek için gayret sarfetmiş, Türkiye'nin elini kolunu tuttuğu intibamı yaratacak her türlü harekettten dikkatle kaçınmıştır. Türkiye'nin, ya çıkarma yapmak, ya da havadan müdahaleden başka tutacağı yol kalmadığını anlayışla karşılayarak, hattâ onun en hafif olan yolu seçmesinden memnuniyetini ortaya koymaktan çekinmemiştir. Napoli'de bulunan Beşinci Filonun denize açılmasının gerçek manası Türkiye'ye karşı bir hareket olmayıp, Kıbrıs işine münasebetsiz bir surette fırsat bilip, burunlarını sokmak isteyeceklerine bir ihtardır. Akdenizin bu bölgesine yâni batının nüfuz bölgesine sokulmak isteyeceklerine müsaade etmeyeceğini anlatmak içindir. Herhangi bir surette Rusya, Türkiye'ye tecavüze girişse idi ittifakın icabı, kendine düşeni yapacağını gösterme azmi idi. Yunanistan, Makarios ve Türkiye üzerinde nüfuzunu kullanarak olayların daha kötü istikamette gelişmesini önlemeye çalışması, şüphesiz bir Dünya devleti olarak vazifesi, sulh sever bir devlet olarak sorumluluğu icabı idi. Bunu da yapmağa çalışmıştır.

Yunanistan'ın hilekâr oyalama politikasını çok iyi bilen ve Makarios'un ne biçim bir adam olduğunu acı bir surette tanıyan İngiltere, tam bir dost gibi hareket etmiştir. Resmî çevreler değilse de, halk ve basın, bu sorumsuz papazın acı bir ders almasından duydukları memnuniyeti Türk halkı kadar candan alkışlamıştır. Hele Rusyanın, maddî yardım talebini ıslahatlikten gelmesine rağmen Makarios'un mesajına cevapta, ona propaganda malzemesi bol bol vermesi karşısında, derhal reaksiyon göstermede tereddüt etmemesi, bir çok münasebetsizlerin aynı yolu tutmasını önlemiş, hiç değilse gözleri açmıştır. Batının hayati menfaatlerinin söz konusu olduğu bir bölgede, sorumsuz bir papazın hareketlerini fırsat bilerek boy göstermeye fırsat adedilemeyeceğini anlatmıştır. Ayrıca, bunu değerlendirmeye çalışarak, son olaylardan gerçek müzakere yollarını açmaya çalışmış, bir dördümlü konferans toplama yolunda teşebbüslere girişeceği gelen haberlerden anlaşılmaktadır.

Rusyanın tepkisine gelince, Başbakan Kruşçev'in mesajı, son derece itinalı bir dil

taşımaktadır. Mütecaviz bir dil kullanılmadığı gibi, olayları daha geniş bir alana yayacak herhangi bir harekettten de dikkatle kaçınmıştır. Aksine olayın hudutlarının genişlememesi için dikkatli davranmıştır. Nihayet bir dünya devleti olarak bu tepkisini beklemek gerekirdi ve politikası icabı bu kadar bir tepkide bulunmaya, bir bakıma mecbur olduğunu kabul etmek gerekirdi. Güvenlik kurulundaki tutumuna gelince ondan bekleyebileceğimiz, en zararsız hareketti.

Güvenlik kurulunun tutumuna gelince. Birleşmiş Milletler Barış Gücünün gösterdiği zaaf, bu gücün âdeta Makarios'un mütefikî gibi hareket etmesinin, Barış Gücünü Makarios'un cinayetlerine örtü olarak kullanmasını, barış gücünün gülünç duruma düşürülmesini, bu kurul kadar kimse bilemez. Buna vakıf olan konsey, aynı zamanda, bu durumun Birleşmiş Milletleri ne kadar zayıflatıldığını, otoritesini yitirdiğini görmüştür. Bunda, Makarios'un kötü niyeti kadar, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin de sarîh emirler vermemesinin, barış gücünün yetkilerinin açık olarak tâyin etmemesinin ne büyük rolü olduğu anlaşılmıştır. Hele Genel Sekreterin Carlo Plassa gibi aldığı vazifenin ciddiyetinden bir haber, tarafsızlıkla bağdaşmayan tutumları, görevden ayrıldıktan sonra, Makarios'un ağzıyla demeçler vermesi, bu ahlâksız papaza ne derece cüret verdiğini Güvenlik Konseyi şüphesiz ki vakıftı. Konsey Başkanının tam bir sorumluluk duygusuna sahip, örnek bir batılı Devlet adamı olması, Rozidesin safsatalarını etkisiz bırakmış ve onu gülünç durumlara sokmuştur. Güvenlik Kurulunun ilk toplantısında karar almadan dağılması, hem Türkiye'nin eli, kolunu açık bırakmış, hem de vakitsiz ve tetkiksiz alınacak kararlara işi daha karışık ve tehlikeli durumlara sürüklemekten, teşekkülün otoritesini daha da sarsmaktan kurtarmıştır. Bunda Türkiye'nin, dürüst ve ciddi tutumunun, sözlerine inanılır bir üye oluşunun da payı büyüktür.

Komünist blok hariç, bütün dünyanın harb kundakçısı bir papaza karşı tepkisi büyük olmuştur. Batı başkentlerindeki tepki suçluları her cepheleri ile itfah eden bir şiddette olmuş, kimse Türkiye'yi haksız bulmamıştır. Bugüne kadar susan ya da papaza senpatik sanılan çevrelerin, organların papazı suçlamada herkesten ileri gitmeleri, bu cinayetler suçlusunun ne kadar tehlikeli oyunlara girecek tiyette bir insan olduğunu, nihayet anladıklarını göstermesi bakımından önemlidir. Bu derginin sayısız yazılarında, gerek Papanderu, gerekse onun çetelerinin başı hayasız bir pa-

pazın nasıl bir harb kundakçılığı yaptığını, durmaksızın, Türk resmî çevreleri ve basını gibi tekrarlamakta, ne kadar haklı olduğunu, bugün görmekteyiz. Bugün, bu kadar şiddetli olan dünya kamu oyunun basını altına giren Yunanistan'ın ve Papazın, bu baskı altında gerçek bir müzakere yolunu tıkamak cüretini bulamayacaklarını söylemek için henüz vakit erken denebilirse de, bu şiddetli tepki ve baskıların müzakere yolunu açacağını ümit etmek yersiz sayılmaz. Böyle bir yolun açılmasında, bütün barış sever milletlerin menfaati vardır. İnsanlık birkaç sorumsuz muhterisin deliliklerine terk edilemez. Dünya kamu oyunun tepki istikameti, dünya halk oyununda yaratılan baskı bize bu ümidi vermektedir.

Başbakanın Papandreu'ya Cevabı

Başbakan İsmet İnönü'nün, Yunan Başbakanının şifai mesajına verdiği cevap, öteden beri Türkiye'nin Kıbrıs konusunda görüşlerini ve bugünkü durumun taşıdığı tehlikelere dikkati çekmekte, barışın derhal ve eksiksiz tesisin şart olduğunu, bir ay içinde kati sonuca ulaşmanın mümkün olduğunu ifade etmektedir. Böyle bir sonuca ulaşabilmek için, Türkiye'nin iyi niyetli gayretlerine, Yunanistan'ın da katılması zaruridir. Başbakan, Kıbrıslı Rumların emrivakilerle hiçbir netice elde edemeyeceklerine inandırılmalarını talep etmekte ve Kıbrıs'ta sorumlu kişileri Yunan Başbakanının desteklediği kanaatinin, bu kişileri tuttukları hukuk dışı yolda cüretlendirdiğini işaret etmektedir. Tabii bu ibarenin altında yatan ağır ittihamı, diplomasi dilinin örtüsü kısmen gizlemektedir. Başbakan ayrıca, uzun, zahmetlerden sonra kurulan iki millet arasındaki barış ve işbirliğini, temellerinden yıkan, sistemli bir surette tahrip eden bir idarenin Kıbrıs'ta mevcut olduğunu ifade ederken, bu idareyi destekleyen Yunan Başbakanının da, uzun, zahmet ve acılarla kurulan, Türk-Yunan münasebetlerini bizzat tahrip ettiğini dolaylı söylemiştir.

Başbakan, İsmet İnönü'nün mesajı, vakur, yol gösterici, serin kanlı, Türk-Yunan münasebetlerini kurtarmak isteyen, sorumluluk duygusu yüksek bir Devlet adamının yapıcı ifadelerini taşımaktadır. Ama kime hitap ediyor? Bir milletlerarası müzakere masasına açıktan oturmaya cesareti olmayıp, veya küçük iç politika hesapları içinde oturmayıp, gizli perde arkasında pazarlık yapmak isteyen bir adam, bu mesapdaki ton ve ifadeden ne anlayacak. Müzakereleri hilekârca uzatıp, bir yandan da adaya silâh yağın, adayı her an indifadecek bir volkana çeviren, bu Papandreu değil midir? Türk-Yunan münasebetlerini tahrip eden, Makarios, Grivas ve Papandreu üçlüsü olduğunu bilmeyen, bu sergüzeşçi karakterleri tanımayan kalmış mıdır?

Gelen ajans haberlerine göre, Başbakan İsmet İnönü'nün Papandreu'ya verdiği cevap, Atina'da yapıcı unsurlar taşıdığı yolun-

da kıymetlendirilmiş, gerek Amerika Birleşik Devletleri Başkanınca, gerekse diğer dünya başkentlerinde müsbet ve yapıcı olarak vasıflandırılmıştır. Bu son olaylar nasıl bir harp uçuşunun kenarına geldiğimizi herkese anlatmıştır. Kimse harbi istememekte ittifak etmektedir, fakat sulhu tesiste kimse küçük hesaplardan kurtulup, ciddi adımlar atmamaktadır. Başbakan İnönü bu yolu bir defa daha açmıştır, bakalım bu yolda yürüyecek kimler çıkacak. Eğer, NATO ittifakı aldığı yaralardan kurtarılmak isteniyor, ittifak yeniden perçinlenmek isteniyorsa, bir Alman gazetesinin teklif ettiği gibi, müttefikler, Makarios'u bertaraf edecek bir konferans toplamaya bakmalıydılar. İnönü'nün mesajındaki ton yapıcı, her türlü müzakereye açık kapı bırakan bir ifade taşımaktadır. İyi yanı da, karşıdakilerin belki anlayamayacakları yanı da budur.

Başbakanımız İnönü'nün Papandreu'nun Türk uçak hücumlarının durdurulması ricasıyla ilgili 9 Ağustos 1964 tarihli şifahi mesajına 10 Ağustosta verdiği cevabın metni aşağıdadır :

"Halen Kıbrıs'ta, Türk ve Yunan milletlerinin kaderleriyle tamamen mes'uliyetsiz bir surette oynayan ve milletlerimiz arasında uzun zahmetlerden sonra kurulmuş olan barış ve işbirliğinin temellerini sistemli bir şekilde tahrip eden bir idare vardır.

Samimiyetle size ifade etmek istiyorum ki, Kıbrıs'ta bu idareyi açık surette desteklediğiniz kanaati, onu, tuttuğu hukuk dışı sakim yolda cesaretlendirmiş ve memleketlerimiz münasebetleri için çok zararlı olmuştur.

Memleketlerimiz arasında iyi münasebetler idame etmenin, karşılıklı millî menfaatlerimizin ve ideallerimizin icabı olduğu kanaatini muhafaza etmekteyiz. Bu uğurda Türk Hükûmeti kendine düşen gayretleri şimdiye kadar olduğu gibi bundan böyle de gösterecektir. Ancak, bugün Kıbrıs'ta çok vahim bir durum mevcuttur. Bu durumun sür'atle izalesi mutlak bir zarurettir. Bu maksatla aşağıdaki tedbirlerin âcilen alınmasına mutlak ihtiyaç vardır.

a — Kıbrıs'ta barış derhal ve tam olarak tesis edilmelidir.

b — Kıbrış rum sorumlular, emrivâki-lerle hiçbir netice elde edilemeyeceğine inan-dırılmalıydılar.

c — Kıbrıs'ta bugünkü vahim şartların daha uzun müddet sürüp gitmesinin taşıdığı tehlikeler âşikârdır. Bu itibarla, meseleye sür'atle siyasî bir çözüm yolu bulunması zarureti vardır. Bunun için Cenevre müzakerelerinin sür'atlendirilmesi ve orada bir an evvel bir anlaşmaya varılması önemi haizdir. Eğer şimdiye kadar Türk Hükûmetinin bu sahada göstermekten fariğ olmadığı büyük gayretlere ve uzlaşma zihniyetine Yunan Hükûmeti de iltihak edecek olursa bir ayda bir anlaşmaya varılması ve bu suretle Kıbrıs işinin halledilmesi mümkündür. Bizim gayretlerimize muvazî olarak sizin de, milletlerimizin yararına olarak bu istikamette âcil gayretler göstereceğinizi ümit ve temenni ediyorum."

Nato ve Türkiye'nin Kararı

Kıbrıs'ta mahdut hedefli bir hava faaliyetine girişmek kararını alan, Türkiye Hükûmetinin, bu sebeple geçici olarak, tamamı NATO emrinde olan hava kuvvetlerini, NATO'dan çekerek Milli Hareket Kumandanlığı emrine vermesi, NATO'yu sarsacak nitelikte değildir. Türkiye'nin bu kararı NATO'ya verdiği değer, artık NATO'ya bir değer atfetmediği mânasını taşımadığı âşikârdır. Aksine, Başbakan bu teşekkülün Genel Sekreterine verdiği cevapta, NATO'nun, Türkiye'nin dış politikasının temelini teşkil ettiğini temin etmiştir. Ayrıca Türkiye'nin verdiği kararın, NATO çerçevesinde örnekleri yok değildir. Meselâ, Fransa'nın, Süveyş ve Cezayir meselelerinde, Hollanda'nın Endonezya işinde, İngiltere'nin Kenya dolayısıyla buna benzer kararları vardır. Bu bakımdan, Türkiye'nin verdiği kararın, bu ittifaka verdiği önem ve ittifaka bağlılığının zayıfladığını gösterecek bir hareket olarak değerlendirilmesine imkân yoktur.

Türkiye'yi biraz da bu karara götüren, müttefiklerimizin ittifak çerçevesinde meseleye bir çare bulamamaları ve büyük ölçüde gösterdikleri ilgisizliktir. Bu tutumları Yunanistan'ı cüretlendirmiştir. Tabii, ittifak bir çeşit Türkiye'nin elini kolunu bağlamada bir vasıta olarak kullanılmak istenmiştir. NATO'nun arzusu olmadan Türkiye'nin hiç bir harekette bulunamayacağını kabul etmek, bu ittifakın kuruluş prensiplerine aykırıdır. Bunu kabul etmek, NATO'nun bir savunma sistemi olmayıp, üyeleri direk olarak kontrol altında tutmak bağımsızlıklarını ortadan kaldırmak için bir icat olduğu anlamına gelir. Gerçekte, NATO çerçevesinde bağımsız bir dış politika yerine, birbirine bağlı bir dış politika yürütmek bizim candan savunduğumuz bir prensiptir. Fakat, ne yazık ki Kıbrıs meselesinde bu prensibe NATO üyeleri gereği kadar değer vermemişlerdir. NATO'nun bir üyesinin, diğer üyesi aleyhine açıktan, pervasızca, caka ile toprak genişlemesi politikası takip ettiği, görmemezlikten gelinmiştir. NATO'yu zayıflatan, onun temel prensiplerini çatlatan Yunanistan'ın bu tutumunun, ittifakın diğer üyeleri tarafından önlenmemesidir. NATO bugün müessir bir savunma sistemi olarak yaşatılacaksa, ittifak üyelerinden birinin diğeri aleyhine bu kabil kötü niyetli emeller taşımasına müsaade edilmeyeceği, diğerleri tarafından, o kötü emelli üyeye anlatılmalıdır. Aksi halde ittifakın mânası kalmaz. Doğu Akdeniz üstünde görünme manevraları yapan bir takım niyetler, nifak içinde yuvarlanan bir ittifak görünüşünden pek çok cesaret almaktadır. İttifak üyeleri bunu da gözönünde

tutmak zorundadırlar. Yoksa Türkiye'nin kararı NATO'yu asla zayıflatırca nitelikte değildir. Bu karar hiç bir iyi niyetli olmayı, NATO konusunda, Türkiye bakımından ümide sevkedecek mahiyette değildir. Türkiye, bu ittifakı dış politikasının temeli saymaktadır. Aldığı karar azmini, bir gün gerektirdiğinde ittifakın kendisine yüklediği vebeleri de tereddütsüz yerine getirecek bir Devlet olduğunu, Milletlerarası anlaşmalara atf ettiği değeri ortaya koyacak niteliktedir.

Makarios'un Gettosu ve Dolaylı İstila

Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulunda, Makarios'un cinayet avukatı, utanmadan Türk uçaklarının mahdut hedefli hava faaliyetini sıfatlandırmaya yeltenmiştir. Şüphesiz, atfettiği sıfat, Birleşmiş Milletlerdeki baş delegemizin söylediği gibi, fiilleri itibarıyla papaza çok yaraşmaktadır. Başdelegemiz, "Kıbrıs'ta öyle yerler vardır ki, tarihe Makarios'un Getto'ları olarak geçecektir." demıştır. Gerçekten, Nazi cinayetlerinin zavallı kurbanları Yahudilere, Nazi gettolarından yapılanlar, Makarios ve onun cinayet şebekesinin yüz kararı ile mukayese edilebilir. Makarios masum kadın, çocuk, yaşlı, hasta demeden, rehine namı altında bu Getto'larda topladığı insanları, sonra boğazlatmıştır. Hem de, insan haklarının, sulhun, adaletin temsilcisi Birleşmiş Milletlerin sözde barış gücünün ve Genel Sekreterin temsilcisi, Karlo Plassa gibi haysiyet yoksunu, görevinin kendisine yüklediği sorumluluktan bihaber görünen kişilerin gözleri önünde. Nazi Getto'larının suçluları bugüne kadar sürüp gelen mahkemeler önünde hesap vermiş ve vermektedirler. Yabancı ülkelere saklananlar da, İsrail devletinin kurduğu komandolar tarafından, dünyanın dört bir yanında aranmakta ve bulunanlar da yakalanıp veya kaçırılıp İsrail'e getirilmekte, mahkemelerin huzuruna çıkarılmakta, cezaları verilmektedir. Makarios gibi cinayetlerine mükâfat gibi hâlâ meşru bir devletin başı olarak tarihte muamele görmüş bir milletlerarası katil, cinayetler suçlusu yoktur. Bu katil, Getto'larında işlettiği cinayetlerinin hesabını vermelidir. Bu "tırnağı manikürlü kanlı katil'den", milletlerarası bir mahkeme önünde cinayetlerinin hesabı artık sorulmalıdır. Onu karşısına alıp, müzakere masasına oturacak her hükümet, bu cinayetlerini meşrulaştıracaktır.

Yunan Başbakanı Papandreu da en az son olaylarda Makarios kadar sorumludur. NATO'ya yalan söylemiş, yanlış bilgiler vermiştir. Papandreu Kıbrıs'a Yunanistan'ın silâh ve mühimmat sevketmediğini söylemişti. Bugün artık herkes tarafından anlaşılmıştır ki, Yunanistan adaya bir tümenin üstünde asker ve külliyatlı miktarda mühimmat sokmuştur. Müteveffa Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Dulles, Birleşmiş Milletler Anayasasında, doğrudan doğruya istila ve saldırılara ait hükümler mevcut olmakla

beraber, dolaylı saldırı ve istilâya ait hükümler bulunmaması sebebiyle, sulhun her zaman tehlikede olduğunu ısrarla belirtmişti. Bugün Makarios'a cüret veren, adaya Papandreu'nun gizli asker ve silâh sokması, bir bakıma, dolaylı bir istilâ hareketidir. Papandreu'nun bu dolaylı istilâsı, sulhu ciddi surette tehlikeye düşürmüştür. Birleşmiş Milletler gerçekten sulhu gerçekleştirmek için kurulmuş bir teşekkülse, Anayasasındaki soğuk harbin yarattığı bir strateji olan, bu dolaylı saldırılar içinde mevcut boşlukları dolduracak hükümler ve tedbirler için düşünmelidir. Ancak bu sayede, Vietnam çetecileri ve Papandreu gibi kötü niyetli, milletlerarası anlaşmalara saygı nedir bilmeyen kimseler belki durdurulabilir.

Hükümetin Resmi Tebliği

Yayımlanan Hükümet tebliğinin metni şudur :

«Kıbrıs Rumlarının Kıbrıs Anayasasını ve andlaşmalarını ve aynı zamanda Güvenlik Konseyinin kararlarını pervasızca ihlâl ederek Türkleri imha yolunda faaliyetlere girişmeleri, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin ve Birleşmiş Milletler Kuvvetleri Komutanının teşebbüs ve çağrılarını ka'le almayarak adayı bir silâh deposu haline getirmeleri ve tecavüzkâr maksatlarla yığınaklar yapmaları, Kıbrıs Türklerine karşı gittikçe artan bir şiddetle iktisadi abluka tatbik ederek Türkleri açlığa ve Baf'ta görüldüğü üzere, hattâ susuzluğa mahkûm etmeleri, bütün dünya efkârının, teferuatı ile malûmudur.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, Birleşmiş Milletler Teşkilâtına teminatçı devletlere ve nihayet barışsever bütün devlet ve teşekküllere, şimdiye kadar yapmış olduğu müracaatlar ve lüzumlu tedbirlerin bir an önce alınması hususundaki uyarıların ne kadar yerinde olduğu 5 Ağustos'tan itibaren gittikçe şiddet kesbederek başlıyan Rus tecavüzlerinin bugün iktisap ettiği mahiyet ile gayet iyi anlaşılmıştır.

Bilindiği gibi, Kıbrıs'lı Rumlar 5 Ağustos'tan beri bilhassa Erenköy (Koçina) ve Mansura bölgesinde bazuka, havan topu, sahra topu gibi ağır silâhlar da dahil olmak üzere Türklere karşı geniş çapta silâhlı bir taarruza girişmişler ve adı geçen iki sahil köyündeki sivil Türk halkına karşı denizden hücumbotlarıyla saldırmışlardır.

Bu tecavüzlerin başlaması üzerine, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti bunların derhal durdurulması için Garanti Andlaşması tahtında sorumlulukları bulunan diğer iki teminatçı devlete ve Birleşmiş Milletler Kuvveti Komutanına müracaatta bulunmuştur. Ayrıca, Güvenlik Konseyinin acilen toplantıya çağırılması istenmiştir. Hükümetimiz NATO Konseyine de durumdan haber vermiştir.

Dün yapılmış olan bu müracaatlardan beri ve mütearızların tecavüzlerini durdurmaları için keza evvelki gün jet uçakları-

mız tarafından yapılan ihtar uçuşuna rağmen Rumlar, kamyonlar dolusu takviyeler getirerek saldırılarına devam etmişlerdir.

Bilhassa son günlerde durumun büsbütün vehamet kesbetmesi üzerine muhtelif merci ve devletler nezdinde yaptığımız devamlı ve ısrarlı teşebbüslere rağmen, Esenköy ve Mansura bölgesinde kıt'al devam etmekte olduğundan ve Birleşmiş Milletler Kuvvetleri de bu saldırıları durdurmak için müessir bir harekette bulunamayacaklarını bildirdiklerinden, bu durum karşısında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bu bölgeye Rumların takviye kuvvetleri getirmek maksadıyla kullandıkları yolun Türk Hava Kuvvetleri tarafından bombalama ve bu suretle tecavüzleri durdurma hareketine geçmek zaruretinde kalmıştır. Türk uçakları tarafından yapılacak bu hareket, mezkûr bölgede sırf askeri hedefleri istihdaf eden sınırlı bir zabita ve meşru savunma hareketidir.. Türkiye Cumhuriyetinin Garanti Andlaşması ile yüklenmiş olduğu vecibelere uygun olarak girişmiş bulunduğu bu hareket, ihtar uçuşlarında olduğu gibi, derhal Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyince bildirilmiş ve gerekli tedbirlerin alınmasının Konseyden acilen tezekkürü talep edilmiştir.

Bakanlar Kurulunun Bildirisi

«Bakanlar Kurulu, 6, 7, 8 Ağustos 1964 tarihlerinde gece ve gündüz Kıbrıs olayları ile meşgul olmuştur.

Bakanlar Kurulu, Kıbrıs'ta Rum idaresinin Türk Cemaati aleyhine her yerde giriştikleri tecrid ve mahrumiyet, keyfi tevkif usullerinin yanı sıra, Birleşmiş Milletlerin, Türk Cemaatinin en masum ihtiyaçlarının teminine bile imkân vermemeleri gibi baskılarla, Türk Cemaatinin yaşamasını imkânsız hâle getirdiği ve bu hâlin Cenevre'de müzakereler devam ederken bilhassa şiddetlendirildiği müşahedesine varmıştır.

Kıbrıs idaresinin, henüz kendisini savunmak mevkiinde olan Türk bölgelerine geniş ölçüde ve plânlı saldırılar tertip ettikleri ve tatbiki geçtikleri anlaşılmıştır. Bu arada Baf'da halkın suya varıncaya kadar, her türlü ihtiyaçlarını teminden mahrum edilmeleri derecesinde baskıya mâruz kaldığı ve muahede ile Kıbrıs'da bulunan alayımızın da aynı şartlar içerisinde bulunduğu müşahade olunmuştur. Bu hâdiseler olurken Yunanistan NATO'ya, Kıbrıs'a askeri birlikler göndermediğini ve serbest insanların şahsî ilgileri ile Kıbrıs'a gittiklerini tebliğ etmiştir. Dün ele geçen Rumlar arasında bir hafta evvel 800 askerle beraber gönderildiklerini itiraf edenlerin bulunması, Yunanistan'dan asker sevkياتının aralıksız devam ettiğini ve evvelce tümen olarak tesbit edilen kuvvetlerini çok sayıda artırdığını ortaya koymaktadır.

Bakanlar Kurulu, bu ahval karşısında, Türkiye'nin geniş ölçüde Kıbrıs ve Yunan-

istan tarafından saldırı tertibine maruz bulunduğuna ve tehlikenin yakın olduğuna kanaat getirmiştir.

Hükümet, yedi aydan beri meşru ve ahdi vazife ifası yolunda olan memleketimizi, istilâci olarak gösterme isnatlarını kesin olarak red eder, ve Cenevre görüşmelerinde Yunanistan'ın takip ettiği usulün, müzakere devam ediyor, görüşünü muhafaza ederek, umumî saldırının tatbikini kolaylaştıracak bir oyalama yolu olduğu kanaatini belirtir. Bu şartlar içinde, Bakanlar Kurulu şu kararları almıştır :

1 — Türk Hava Kuvvetleri, Kıbrıs'tan ve Yunanistan'dan vukuu muhtemel bir saldırıya karşı tam alârm hâline getirilmiştir.

2 — Yunanistan'ın, Trakya sınırında, Ege adaları cephesinde ve Kıbrıs'taki taarruzlarına karşı savunma ve karşı koyma tedbirleri alınmıştır.

3 — Kıbrıs'ta muhtelif bölgelerde aynı zamanda veya birbirini takiben yapmakta olan saldırı hazırlıklarına karşı, havadan devamlı bir teyakkuz hâlinde bulunularak, baskınlar vakit kaybetmeden tesbit edilecektir.

4 — Bakanlar Kurulu aşıkâr ve gizli yapılan bütün saldırı tertiplerine karşı, memleketi hazırlıklı bulunduracaktır.

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin hareketleri ve teşebbüsleri, bağlı bulunduğumuz NATO Teşkilâtına vaktinde haber verilmektedir.»

Başbakanımızın Nato Genel Sekreterine Cevabî Mesajı

8 Ağustos tarihli ve büyük bir alâka ile okuduğum mesajınız için teşekkür ederim.

Hemen belirtmek isterim ki, NATO'nun müşterek ve ciddi menfaatleri hususundaki alâkanıza tamamiyle iştirak ederim. NATO ittifakının Türk harici siyasetinin temelini teşkil ettiği ve Hükümetimin ittifak içindeki dayanışmayı kuvvetlendirmek için elinden geleni yapacağı hususunda müsterih olabilirsiniz. «Watching brief» içindeki gayretlerinizi tamamiyle desteklediğimizi ve bu çerçevede içindeki teşebbüslerinizi memnuniyetle karşıladığımızı da belirtmek isterim.

Daimî Delegemiz vasıtasıyla, Hükümetimin yayınladığı ve son zamanlarda bir çok Türk'ün hayatını tehdit eden geniş çaptaki Rum tecavüzlerine karşı, Güvenlik Konseyi gerekli tedbirleri alıncaya kadar, Türk Hava Kuvvetlerinin giriştiği sınırlı zabita faaliyetiyle ilgili bildiri metnini al-

muş olduğuna eminim. Garanti Andlaşması çerçevesinde ve sadece meşru bir müdafaa tedbiri olarak arzumuz hilâfına girdiğimiz bu harekete, Birleşmiş Milletler sulh kuvvetinin Kıbrıs Rum hücumlarını durdurmak hususunda çaresiz kalması üzerine mecburen müracaat ettik. Aynen sizin gibi Sayın Genel Sekreter, Türk Hükümeti de UNFYCIP'i desteklemekte ve bu kuvvetin görevini daha da tesirli olarak yapabilmesi için geniş salâhiyetlerle teğhizi hususunda Birleşmiş Milletlerde devamlı olarak teşebbüslerde bulunmaktaydı. Bununla beraber bu husustaki gayretlerimizin bir netice vermediği ve sonuç olarak General Thimayya'nın da itiraf ettiği gibi Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin geniş çapta bir çarpışmaya mâni olamayacağı, tarafınızca da bilinmektedir. Sadece bu sebepten dolayıdır ki, Türkiye mütevacizleri durdurmaya tesiri olur mülâhaza ve ümidiyle, böyle bir harekete girmek zorunda kalmıştır. Pek tabii Türkiye bu hareketinden Güvenlik Konseyini derhal haberdar etmeyi ihmal etmemiş ve âcilen toplantı talebinde bulunarak gerekli tedbirlerin alınmasını, hali hazır şiddet hareketlerine son verilmesini ve Ada'da sükûnun iadesini istemiştir. Aynı şekilde NATO Konseyini de hareketimizden haberdar ederek bu hususta ellerinden geleni yapmalarını istedik. Sizin şahsen sulhü gerçekleştirebilecek bir atmosferin tesisine büyük yardımınız olacağına inanmaktayız.

Son husus olarak da Türkiye'nin Yunanistan'la çıkacak bir harbe karışmayı arzu etmediğini tebarüz ettirmek isterim. Esasen böyle bir harb için zeminin mevcut olmadığına da kaniiz. Türkiye'ye, Kıbrıs'ta Anayasanın ve nizamın idamesi sorumluluğunu tahmil eden andlaşma Yunanistan'ı da bağlayıcı mahiyettedir. Malûmunuz olduğu üzere, bu müessif çatışmada, Türkiye, taraflarca kabule şayan görülecek bir hal tarzına varmak üzere Yunanistan'la müzakereye hazır olduğunu daima belirtmiştir. Bugün dahi, hangi seviyede olursa olsun, böyle bir müzakereye hazırız ve eminim ki, Cenevre görüşmelerindeki tutumumuz da meseleye barışçı bir hal tarzı istikametinde bütün gayretleri göstermeye hazır olduğumuzun sarîh bir delilidir.

Bu meselede gösterdiğiniz yakın ilgiden dolayı minnettarlığımı ve Türk Hükümetinin bütün telkin ve teşebbüslerinizi telâkkiye devam edeceğini bir kere daha teyiden belirtmek isterim.

Tapulama Kanununu Kim Savunacak?

Forum'un 238 inci sayısında çıkan bir incelemede (Tapulama Kanunu ve Toprak Reformu) Tapulama Kanunu tasarısı ile ilgili münakaşalarda temas edilmemiş olan şu noktalar etraflıca belirtilmişti: 1 — Kanun Cumhurbaşkanı tarafından resen değil, Başbakanlığın yazısı ve talebi üzerine veto edilmiştir. 2 — Medenî Kanunun 639 uncu maddesinin uygulama alanını sınırlayan ve son kanun ile uygulama alanı daha

da genişletilen 6335 sayılı kanunun mülkiyet hakkına ait müktesep hakları ihlâl ettiği ve Anayasaya aykırı olduğu görüşü Anayasa Mahkemesi tarafından 17 Mayıs 1963 tarihli karar ile kesin olarak reddedilmiştir. 3 — Bu suretle ortada bir hukuk meselesi değil, sadece bir siyaset meselesi mevcut bulunmaktadır. 4 — DP. devrinde kabul edilmiş bir kanundaki «Sosyal» esastan sosyal adalet ve sosyal devlet esaslarının benimsenmiş olduğu yeni bir Anayasa devresinde vazgeçmek geriye doğru bir adım ve tenakuz olacaktır.

Tapulama Kanununun veto edilen hükümü, TBMM tarafından yine aynen kabul edilmiş, yani veto sebepleri yasama organı tarafından muteber sayılmamış, halk oyunundaki kuvvetli tepki gözönüne alınmamıştır. Durum bu suretle hukuki bakımdan değil ama siyasi hayatımız bakımından karma-karışık olmuştur. Halk oyuna bu kanunu anlatacak ve onun savunmasını yapacak kim olacaktır? Kanunun veto ettirilmesini sağlayan Hükûmet mi? Reformcu olduğunu iddia eden ve böyle bir kanunun çıkmasını önlemek için radikal tedbir almamış olan iktidar partisi CHP mi? Son seçimlerle daha kuvvetli bir şekilde iktidara aday olan ve bu konuda gereken hassasiyeti göstermeyen AP mi?

Tapulama Kanununun oylanmasında yolsuzluk olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesine müracaat edileceği haberi gerçekleşse ve bu sebeple kanun iptal edilse bile adigeçen kanunun altında yatan vahim mesele ortadan kalkmış olmayacaktır. Devlet topraklarının bu kanunla muayyen kişilere ve toprak ağalarına peşkeş çekildiğini iddia edenler için bundan daha mükemmel ve haklı bir istismar konusu ve fırsatı verilemez!

Forum orta yolu savunan bir dergidir, fakat TBMM ni şahsi menfaatler için âlet yapmaya çalışan ve bu yolla başarı sağladıkları anlaşılan iktidar ve muhalefet partilerine mensup bazı kimselerin fillen kurmaya muvaffak oldukları menfaatler koalisyonunu savunan bir dergi değildir. Bu konudaki halkoyu tepkisinin, yasama ve yürütme organlarının prestijini ehemmiyetli bir şekilde sarsabileceğini dahi tahmin etmekteyiz. Bir rejim ve düzen meselesi çıkarmağa muvaffak olan parti idarecileri ve Hükûmet bu neticeden dolayı iftihar edebilir! Sadece bu netice partiler içinde siyasi ve sosyal görüşler bakımından gerçek bir kaynaşma ve harekete sebep olabilecek ehemmiyettedir.

M. ZİYA ÜNSEL
ANADOLU ÇİZGİSİ

4 Lira

İŞİK YAYINLARI

P.K. 32 — BURSA

(Anadolunun özelliklerini ve turistik değerlerini, Anadolu'yu tanıtmaktadır.)

Bir Profesör ve Açık Mektubu

Selçuklular devri tarihine ait bir eser yazan bir üniversite profesörü M. E. Bakanına yazdığı açık mektubunu günlük gazetelerimizden birinde okuyucu mektubu olarak yayınladı. Açık mektubun özeti şudur: M. E. B. Yayın Müdürlüğü nice kitaplardan 500-600 nüsha satın aldığı halde profesörün kitabından sadece 30 nüsha satın almak istemiş, o da % 35 tenzilatla! Profesör "ese'rine reva görülen muameleden" şikâyetçidir. Yazıdan ilgiverici birkaç cümle alıyoruz: «Atatürk sağ olsaydı bu kitap böyle bir muameleye uğrar mıydı?» ... Eserime reva görülen bu muameleyi ilerde çıkacak kitaplarımda bahis konusu etsem... Zamanın mesul maarifçileri hakkında ne derler? «Eskiden araştırmaya ve araştırmacılara kıymet vermek ve onları teşvik etmek iyi geleneklerimizden biri idi... Birçok geleneklerimiz gibi bunu da kaybettik... Durum böyle ise bunca emekle meydana getirdiğim eserimi kilo kilo bakkallara satmaktan başka çare kalmıyor demektir. İstemiyerek yapacağım bu hareketten dolayı herhalde utanacak olan ben değilimdir.»

Profesörün yazdığı kitap hakkında bir değer hükmü vermek bu notun konusu ve bu sütunların görevi dışında kalır. Kültür ve ilim hayatımız bakımından dikkate değer nokta, bir profesörün kendi eseri dolaşısıyla M. E. Bakanına böyle bir mektubu gönderebilmiş ve yukardaki satırları yazabilmiş olmasıdır. Her unvan ve statünün kendine göre mesleki - ahlâki kaideleri vardır. Bir üniversite profesörünün böyle bir mektupla halkoyu karşısında dâvasını vazetmiş olmasını mensup bulunduğu camiaya karşı en azından bir saygısızlık telâkki etmekteyiz.

Ciddi eserlerin, hele ilmi eserlerin satış kabiliyeti azdır. Bu eserlerin yayımını teşvik etmek için bir sübvansiyon siyasetine ihtiyaç vardır. Ancak bu konuda enaz şikâyetçi olabilecekler şüphe yok tarihçilerdir. Eğer bahis konusu kitap yazarın belirttiği gibi araştırma mahsulü ise bu kitabın M. E. B. Yayın Müdürlüğünün destek alımına ihtiyacı olmaması gerekirdi. Zira bu seviyedeki bir eserin profesörün mensup olduğu fakülte tarafından yayınlanması imkân dâhilindedir. Eğer ilgili fakültenin yeter ödeneği yok ise tarih çalışmalarının ve yayınlarının memleketimizde en büyük koruyucusu ve teşvikçisi olan Türk Tarih Kurumu vasıtasıyla bu eser yayınlanabilirdi. Türk Tarih Kurumu — birçok tabancı tarihçileri gıpta ettirecek kadar — tarihçilerimize araştırmalarını yayınlamak imkânı sağlayan iftihar edeceğimiz bir müessesedir.

Profesörün Fakültesine veya Türk Tarih Kurumuna müracaat edip etmediği, etmiş ise bu müracaatın neticesi açık mektubundan anlaşılmıyor. Eserini resmi müesseselerin destek alımına güvenerek bastırmış olan profesörün destek alımların ne halde olduğunu ve bu hareketinin rizikosu-

nu bilmesi gerekirdi. Bir profesöre yakışan kendi eserinden % 35 tenzilatla 30 adet satın alındı diye Bakana açık mektup yazmak değil, kendi eserinden, alınmak istenen kitap sayısı ve tenzilatı hiç bahsetmeden M. E. B. Yayın Müdürlüğü'nün ve genel olarak resmi müesseselerin destek alım larını incelemek ve meseleyi objektif olarak halkoyuna intikal ettirmektir. Hele mensup olduğu bilim kolu için mevcut olan geniş imkânları bilmezlikten gelerek halkoyu karşısına çıkmak bir bilim adamı hüviyeti ile bağdaşmaz bir harekettir. Profesörün yapacağından bahsettiği eserini kilo kilo satmak fiilinden kimin utanacağı nelli değildir ama, isteyerek yazdığı ve yayınladığı mektubundan üniversitedeki meslekdaşlarının utandığına şüphe yoktur.

Talihsiz Kongo

Ne gariptir ki daha geçen sene Kongo'da birliği muhafaza için sabık Katanga Cumhurbaşkanı Çombe'ye karşı mücadele eden Birleşmiş Milletler ve batı dünyası bugün aynı gaye için ondan medet ummaktadır.

Çeşitli eyaletlerde ayrı ayrı gelişmekte olan isyan hareketleri Leopoldville'in başa çıkamayacağı bir hal almıştır. Kendisini "yeni Lumumba" olarak ilân eden asi Gaston Soumialot Kuzey Doğu Kongo'nun kilit noktası olan Stanleyville'i ele geçirmiştir ve yeni bir "halk cumhuriyeti" kurduğunu ilân etmiştir.

Batı'da Kwilu'da diğer bir asi grup komşu Burundi ve oradaki Kızıl Çin Elçiliğinin desteği ile hakimiyet sahasını genişletmektedir.

Umumiyetle Lumumba taraftarları tarafından nefret edilen ve döğüşme sevkine sahip olmayan ufak bir orduyla Çombe'nin isyan hareketlerini bastırıp Kongo'da birliği sağlaması şüphelidir. Kongo'nun hemen hemen üçte biri kendi kontrolünde olmadığı halde Çombe üç ay içinde asileri yola getireceğini iddia etmektedir. Kendisi bir yandan Belçika Hükümetinden askeri yardım isterken bir yandan da daha önce Katanga'da kendisi ile işbirliği yapan kuvvetleri toparlamaya çalışmaktadır.

Beceriksiz sabık Adula'dan sonra Çombe Kongo'nun son şansısıdır. Geçmişteki tutumu ne olursa olsun kendisi Batının ve Birleşmiş Milletlerin desteğine muhtaçtır. Aksi halde Kongo kolayca Kızıl Çin'in bir peyki haline gelebilir.

Kongo'da en büyük problem yetişmiş idareci ve teknik eleman kıtlığıdır. Bunda da en büyük günah bu memleketi sadece sömüren ve eğitimi tamamen ihmal eden Belçika'ya aittir.

İncelemeler

Özel Öğretim Kurulları Kanun Tasarısı

Yaşar KARAYALÇIN

1 — Giriş: Özel okullar hâlen 1331/1915 tarihli «Mekâtibi Hususiye Talimatnamesi» hükümlerine ve Bakanlık tamimlerine göre idare edilmektedir. Yeni Anayasamız özel okulların tâbi olacağı esasların Devlet okulları ile ulaşılacak istenen seviyeye uygun olarak bir kanunla düzenlenmesini öngörmüştür. Hem Anayasa vecibesini yerine getirmek, hem de elli yıla yakın bir süre tatbik edilmiş olan mevzuatı zamanımızın ihtiyaçlarına uygun bir hâle koymak maksadıyla M. E. Bakanlığı «Özel Öğretim ve Eğitim Kurumları Kanun Tasarısı» nı ve özel okulların gelir ve kurumlar vergisinden muafiyetini öngören tasarıları hazırlayarak VII nci Milli Eğitim Şûrasına sunmuştu. TBMM nde müzakere edilmekte olan Hükümet tasarısı ve F. Alpiskender'in teklifi bu temel çalışmaya dayanmaktadır. F. Alpiskender kanun teklifinde M. E. Bakanlığı tarafından kurulan Özel Okullar Komitesi'nin hazırladığı metin hemen hemen aynen alınmış, metne ayrıca biraz değişik şekilde muafiyet ve kayırma hükümleri (m. 58-66) ilâve edilmiştir. Millet Meclisi geçici komisyonlarında Hükümetin tasarısı esas alınarak incelenmiştir. Millet Meclisi Genel Kurulunda hararetili tartışmalara konu teşkil eden, «Özel Öğretim Kurumları Kanunu» tasarısının yabancı okullar hakkındaki hükümleridir. Bu yazımızda Türkiye'deki özel okullar meselesini ve ilgili kanun tasarısını ana hatlarıyla inceleyeceğiz. Yabancı okulların Türk özel okulları içinde ayrı bir yeri ve meseleleri vardır. Millet Meclisinde kabul edilen maddelerin metnini temin ettikten sonra bu konuda ayrı bir inceleme yapmayı ümit etmekteyiz.

2 — Eğitim meselesi - çıkmazı : Türkiye'nin son yıllar içinde zihniyet ve sosyal meselelere bakış yönünden ne kadar değişmiş ve ilerlemiş olduğunu nüfus meselesi karşısındaki tutumumuz da açık bir şekilde gösterir. Nüfus artışı için her tedbir teşvik eden bir siyasetin yarın için bize ne gibi problemler hazırlamakta olduğundan haberdar değildik. Memleketimizde eğitim hizmetlerine karşı olan talep ile arz arasındaki dengesizliğin aşikâr sebepleri nüfusumuzun her yıl % 3 hızla artması, 0-15 yaşındaki çocukların bütün nüfusun % 43'ünü teşkil etmesi ve millî gelirimizin düşük ve dolayısıyla millî eğitim hizmetlerine ayırabileceğimiz payın az olmasıdır.

1963-64 ders yılında ortaokullarımızda 351.975 öğrenci ve 7.275 öğretmen vardır. Ortaokullar % 52 öğretmen açığı ile çalış-

maktadır. Aynı ders yılında liselerimizde 95.000 öğrenci, 1.359 öğretmen vardır. Liselerimizde öğretmen açığı % 71 dir (1).

Boş geçen ders saatleri, çok kalabalık sınıflar, çoğu bulunduğu öğretim kademesinin istediği yeterlikde olmayan öğretmenlerle yapılan öğretim Devlet elile yapılan orta öğretimin başlıca özelliklerini teşkil etmektedir. Devletin orta öğretim müesseseleri bu durumda dahi talebi tamamen karşılayamamaktadır. Buna rağmen M. E. Bakanlığı uzun müddet eğitimde enflasyon siyasetini devam ettirmekte mahzur görmemiştir.

Liselere imtihanla giriş, ücretli orta öğretim, teşekkül edecek fonun büyük bir kısmını kabiliyetli, fakat fakir öğrencilere ayrılmasını hedef tutan teklifimiz aynı konudaki sayın K. Kurdaş'ın teklifi ile birleştirilerek VII. Milli Eğitim Şûrası Genel Öğretim Komisyonunda kabul edildiği halde Şûranın Genel Kurulunda bu tedbir ve teklifler sosyal adalet demagojisi yapanların gayretleriyle red edilmiştir (2).

Eğitim Bakanlığı radikal kararlar alabilecek kuvvetli idarecilere muhtaçtır. Liselere girişde imtihana benzer bir usulün kabul edilmesi, tembelliğe prim veren imtihan ve borçlu ders sisteminin terkedilmesi Bakanlıkta hayırlı bir zihniyet kıpırdanışı olduğunu göstermektedir.

Ancak mekanizmanın iyi işlemesi için gereken tedbirler alınsa ve uygulansa bile resmi orta öğretim imkânları ile eğitimin bu kademedeki talepleri ve velilerin haklı olarak ısrarla istedikleri kaliteli eğitimi sağlamak mümkün değildir.

3 — Hal tarzları : DPT'nin eğitim maliyetleriyle ilgili bir incelemesine göre öğrenci başına ilköğretimde ilk yatırım 917, cari masraf 206, tip maliyet 253 liradır. Aynı sıraya göre bu kalemler orta okullarda 2209, 642 ve 756 liraya; liselerde ise 3135, 962 ve 1126 liraya çıkmaktadır. Rakamların şüphesiz yaklaşık bir değeri vardır. Fakat eğitim hizmetlerinin maliyeti hakkında bu rakamlar bizlere bir fikir verebilmektedir.

Eğitim talebini ve ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabilmek için Türkiye iki hal tarzından birini tercih etmek durumunda-
dır :

1 — Devlet eğitim sektöründe seçim ve ücret esaslarına dayanmayan bugünkü sistemi muhafaza ederek bilhassa orta öğretimi muazzam bir israf mekanizması olarak devam ettirmek; gerek yatırım, gerek cari masraflar için her sene öğrenci adediy-le beraber bir çığ gibi artacak eğitim mas-

raflarını karşılamak için yeni vergi kaynakları sağlamak.

Bu hal tarzının mahzurları kısaca şunlardır :

a) Bu sistem kaliteyi, millî eğitim hizmetlerinin standardını süratle düşürmektedir.

b) Bu sistem sosyal adalete de aykırıdır. Gelir seviyesi birbirinden çok farklı ailelerin çocuklarının aynı hizmetten ücretsiz faydalanmaları fakir ve kabiliyetli öğrenciler aleyhinedir. Eğer bu hizmetten faydalananlar ödeme kabiliyetlerine göre masrafa iştirak etmiş olsalar (veya devlet okullarında okumasalar) bu suretle tasarruf edilecek imkânlarla Devlet fikir ve kabiliyetli çocuklara yeni okuma ve yetişme fırsatları sağlıyacaktı. Bugünkü sistem hayat ve cemiyet görüşleri mutlak eşitlik ütopyası olanların anlayışına daha uygundur. Ancak bu sistem «aşağıdan tesviye» mekanizması olarak işlemekte, mutlak eşitlik hizmette yetersizlik şeklinde millî eğitim hayatımızı tahrip etmektedir.

c) Yeni vergi kaynakları bulmanın güçlükleri bir tarafa bu yolun âdil ve tabii olmadığını da belirtmek isteriz. Orta halli bir aile, çocuğunun iyi bir tahsil görmesi için seve seve imkânlarını sonuna kadar seferber edebilir ve sıkıntıya katlanmayı göze alabilir. Eğitim izmetleri için ilk tabii kaynak bu hizmetlerden faydalananlardır. Devlet okullarının mütevazî ücretlerini ödeyemeyecek durumda olan ailelerin kabiliyetli çocuklarına Devlet burs sistemi ile yardım etmelidir. Bir hizmetin ücretini seve seve verebilecek durumda olan hizmetten faydalananlar var iken o hizmetle doğrudan doğruya ilgili olmayan vergi mükelleflerine müracaat etmek haksızlıktır. Unutmamak lazımdır ki tahsili en kolay olan ve bizde vergi sistemine hâkim bulunan vasıtalı vergiler vergilerin adalete en aykırı olan şeklidir. Gelir vergisinde dahi aynı mahzur görülebilir : bir işçinin, odacının aylığından kesilecek gelir vergisi ile zengin bir tesirin veya büyük çiftçinin yahut büyük memurun, çocuğunu okutmanın ne vergi adaleti, ne de sosyal adaletle bir ilgisi vardır!

II - İkinci hal tarzı orta öğretimde Devlet eğitim hizmetlerini seçme, ücret ve burs esaslarına göre yeniden düzenlemek ve devlet eğitim sektörü yanında özel okullar sektörünün bir endüstri halini almasını sağlayacak bütün tedbirleri almaktır. Özel okulların varlıklı aileler için bir «sınıf» okulu haline gelmemesi için bu okulların muayyen nisbette — varlıksız aile çocuklarını müsabaka ile seçip okutmaları mükellefiyetini kanuni bir vecibe olarak kabul etmek ve aynı vecibeyi yani özel okullarda bu okulların ücretsiz olarak okutacağı sayıda öğrenciye burs verme mecburiyetini aynen devlete de tahmil etmek lazımdır.

Eğitim hizmetlerinin seviyesini yükseltmek, bu konuda yeni hizmet arzına imkân vermek için gerçekçi, âdil ve tabii olan bu ikinci hal tarzını benimsemekteyiz.

4 — Özel okulların durumu : 1961-62 öğrenim yılında Türkiye'de Devlet orta okullarında 316.644 öğrenci, 87 özel okulda ise 17.745 öğrenci vardı. Aynı sene Devlet liselerinde 81.641 öğrenci, 71 özel liselerde ise

11.147 öğrenci bulunuyordu. Resmî/özel okul öğrenci nisbeti ortaokullarda % 5,6; liselerde ise % 49 dur.

Özel okullarda okuyan öğrencilerin Türk resmî okullarında okuması hâlinde bunun ilk yatırım ve yıllık cari masraf olarak neye malolacağı DPT'nin yaklaşık maliyet hesapları ve yukardaki istatistikler esas alınmak suretiyle şu suretle hesap edilmiştir : İlk yatırım masrafı orta okullarda 39,2 milyon, liselerde 40 milyon olmak üzere 89,2 milyon lira. Cari giderler orta okullarda 11,4 milyon, liselerde 10,8 milyon olmak üzere ceman 22,2 milyon lira. (Bu rakamlara yenileme ve onarma masrafları dâhil değildir).

Millî eğitim çıkmazına karşı müessir tedbirlerden biri görülüyor ki özel okullardır. Bundan dolayıdır ki, özel okullar Beş Yıllık Kalkınma Planında ve yıllık programlarda yer almış bulunmaktadır.

Özel okulları memleketimizde gerçek bir endüstri hâline getirecek tedbirler manzumesi sayesinde kısa zamanda varlıklı ailelerin çocukları Devlet bütçesine bir yük olmaktan çıkacak ve imkânları mahdud veya fakir aile çocukları o nisbette devletin eğitim hizmetlerinden daha çok faydalana-bileceklerdir.

5 — Tasarının ana hatları : 53 maddelik özel öğretim kurumları kanun tasarısında özel öğretim kurumu açma izni, öğretime başlama izni, kapanma ve kapatma, denklik, yönetim/egitim - öğretim, öğrenci ücretleri, yönetici ve öğretmen hakları ve disiplin işleri, teftiş ve denetleme gibi hususlar düzenlenmiştir. Bu umumî mahiyeteki hükümlerin yanında yabancı okullar ile yüksek okullar hakkında öze hükümler de bulunmaktadır.

Özel okullarla ilgili tedbirler millî eğitim ve özel okul siyasetimizin, daha doğrusu sistemimizin esaslarına uygun olarak düşünülmeli ve tatbik edilmelidir. Kanun hükümlerinin bu sistem gözönüne alınarak hazırlanması ise o sistemin mantık ve mahiyeti gözönüne alınarak uygulanması lâzımdır. Tasarı ve hattâ gerekçesinden bu sistemin esaslarını açık bir şekilde tesbit etme imkânı bulamadığımızı belirtmek isterim. Kanunun yarın tatbikatçıların şahsî görüş ve temayüllerine göre yorumlanması, özel okul işletmeciliğinin kâğıtta kalması ve bu alana yatırılan paraların heder olma tehlikesine maruz bulunması mümkündür. Bugünkü tatbikatı da gözönüne alarak aşağıda kanun metninde veya hiç olmazsa gerekçede belirtilmesini zarurî saydığımız hususları kısaca gösterecek ve ayrıca kanunun mahzurlu gördüğümüz hükümlerini ve eksik taraflarını belirtmeğe gayret edeceğiz.

6 — Denkliği kabul edilmemiş özel okullar : Özel okullar resmî okullara denkliği kabul edilmiş ve edilmemiş olmak üzere iki kısma ayrılır. Tasarıda denklik şartları, denkliğin kaldırılması hakkında hükümler varsa da resmî okullara denkliği kabul edilmemiş veya kaldırılmış özel okulların durumu hakkında hüküm yoktur. İlgili maddelerden, kanun tasarısının bu tip özel okullar açılabileceğini zimmen kabul ettiği neticesine varılabilir. Bu tip özel okulların eğitim hayatımızda müsbet bir rol

ifa edebilmeleri ve bir boşluğu doldurabilmeleri mümkündür. Ancak bu tip okulların görevleri açıkça belirtilmelidir. Hiç olmazsa tüzükde bu hususta hüküm bulunacağına dair kanuna bir fıkra ilâve edilmelidir. Bu okulların öğrenci argosuna senelerce evvel girmiş olan «palas» hüviyetinden kurtarılması, belge almış, geri zekâlı veya problemlî öğrenciler için bir nevi «özel» eğitim kurumu ve devlet imtihanlarına «hazırlama» okulu mahiyetini alması lâzımdır. Bu suretle devlet okulları bu durumda olan öğrencilerin yükünden ve menfi tesirlerinden kurtulacak, cemiyet içinde bu tip öğrencilerin daha faydalı ve daha az zararlı olması imkânları sağlanmış olacaktır.

7 — Eğitim ve öğretimde yeni usulleri uygulama ve deneme imkânı : Tasarıya göre kurumun yönetmeliği ve müfredat programları M. E. Bakanlığınca onarılması (m. 28, 12 n. 3). «Özel okullarda yönetim ve eğitim öğretim aynı derecedeki Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye göre düzenlenir (m. 28 c 1). Bu hükümler özel okullara yeni eğitim ve öğretim usullerini uygulamak veya denemek imkânını verebilecek mahiyette sayılabilir. Ancak M. E. Bakanlığı yönetmelik ve müfredat programını onama yetkisini kendi okullarındaki yönetmelik ve müfredat programına uygunluk şartına bağlı tuttuğu anda özel okulların yeni eğitim metodları ve programları ile şahsiyet kazanmaları ve Türk eğitim hayatına hizmet etmeleri imkânı tamamen kaldırılmış olur. İlerisi için böyle bir tehlikeyi vârid gördüğümüzden bu cihetin kanunda açıkça belirtilmesini zarurî saymaktayız.

8 — Disiplin işlerinde bağımsızlık : Bugün özel okullar disiplin işlerinde M. E. Bakanlığının vesayeti altında bulunmaktadır. Bakanlığın disiplin anlayışı ve siyaseti, disiplin cezaları tatbikatı çok geri, gevşek ve yetersizdir. Özel okullar Bakanlığın «etek çekme» zihniyeti dolayısıyla disiplin alanında aşağıdan tesviye edilmiş durumdadırlar. Bir özel okul öğrencisinin cezalandırılması ve hattâ okuldan uzaklaştırılması konusuna Bakanlık müdahale etmemelidir. Sıhhi mazeret bahis konusu olmadan sınıfta kalan öğrencisine mecburî tasdikname vermek isteyen bir özel okulun, Bakanlık nezdinde makbul ve muteber bir okul sayılması gerektiği halde tatbikat böyle değildir. Özel okullara resmî okullardan daha kuvvetli bir disiplin sağlamak, daha ileri bir eğitim ve öğretim yapmak hakkı verilmeli ve bu nokta kanunda açıkça belirtilmelidir.

9 — Ödenmiş sermaye kaydı : Tasarıya göre «özel okul açacak kişilerden istenecek «en az ödenmiş sermaye şartı» tüzükle tesbit edilir» (m. 4). Hukukî bakımdan maddede mevcut olan ifade yanlışlığını bir tarafa bırakarak M. E. Bakanının açılış izni vermek için özel okulların en az iki milyon lira ödenmiş sermayeye sahip olmaları gerekeceğine dair başında yer alan demecine dokunmak istiyoruz. Eğer kanuna veya tüzüğe böyle bir kayıt konacak ise özel okul işletmeciliğinin bundan zarar göreceğine şüphe yoktur. Bir sigorta şirketi kurulması için bile bu kadar ödenmiş sermaye konulması şart değildir. Yalnız banka kurucula-

rasında istenen bu miktarda sermaye yatırımını özel okul kurucularından istemenin faydası anlaşılmamaktadır. Hele asgarî sermaye şartının kurum açma izni safhasında gerçekleşmesini istemek özel okul teşebbüslerini baltalamaktan başka bir netice sağlamaz. Bir özel ilk okul açmak için gereken sermaye ile bir özel lise veya yüksek teknik okul açmak için gereken sermaye arasında, mektupla öğretim yapacak bir müessese ile sözlü öğretim yapacak özel okul arasında şüphesiz önemli farklar vardır ve olması da lazımdır. Askarî sermaye miktarının tesbitinde özel okulun mahiyetinden başka şu noktaları da gözönüne almak gerekir : özel okul işletmesinin en önemli varlığı müteşebbisleri ile öğretim ve yönetim kadrosudur. Özel okul işletmelerinde yalnız sermaye şirketi tipinin hâkim olacağını da düşünmemek gerekir. İlerde «tesis» lerin ve kooperatif bünyeli teşebbüslerin bu alanda süratle gelişeceğini tahmin ve temenni etmekteyiz. Asgarî ödenmiş sermaye kaydı bu gelişmelere de mâni olabilir. Kaldı ki kurum açma ve öğretime başlama izinleri, bina ve tesisler hakkındaki hükümler dolayısıyla esasen böyle engelleyici ve mahzurlu bir hükme de lüzum olmadığı kanaatindeyiz.

10 — Öğrenci ücretleri : Özel okulun masraflarını karşılayan başlıca kaynak öğrenci ücretleridir. Öğrenci ücretlerinin hangi esaslara göre tesbit edileceği tüzükde belirtilecektir (m. 32). M. E. Bakanlığı tarafından hazırlanan ve VII nci Şûraya sunulan projede valilikçe tasdik edilmeyen ücretlerin karma «ücret takdir komisyonu» tarafından tesbiti esası kabul edilmişti. (m. 24). Ücretin tesbiti konusunda tüzükde yer alacak hükümlere temel olmak üzere kanunda bazı esasları açıkça tesbit etmek şarttır. Öğrenci ücretleri yıllık masrafları, bina ve tesislerin amortismanını ve makul bir geliri karşılayacak şekilde tesbit edilebilmelidir. Bilhassa kâr dağıtmayan kurumlara, meselâ tesis ve derneklere ait özel okulların amortisman sürelerini beş seneye kadar indirmeleri ve diğer otofinansman imkânları açıkça kabul edilmelidir. Bu kolaylıkların özel okullara tahsis edilecek sermayenin süratle artmasını sağlayacak tedbirler arasında önemli bir yeri olacaktır.

11 — Öğretmenlerin statüsü : Özel okullar ile öğretmen ve yöneticiler arasındaki hukukî münasebeti tanzim eden hükümler genel olarak yerindedir. Ancak gözden kaçtığını tahmin ettiğimiz iki noktayı tasarrın Senato'da görüşülmesi sırasında ele alınması icabettiği kanaatindeyim :

a) Her geçen gün için yüzde beş zam : Tasarı, ücretleri zamanında ödemeyen kurumların yönetici ve öğretmenlere «geçen hergün için yüzde beş zam» ödiyeceklerini öngörmektedir (m. 37). F. Alpiskender'in kanun teklifinde bu miktar yüzde üçe indirilmiştir (m. 30). Bu kayıt bir nevi kanunî cezai şart mahiyetindedir. Bu kadar ağır ve fâhiş bir cezai şart Türk mevzuatında âmme alacakları için dahi kabul edilmemiştir. Özel okullar personel ücretini, bilhassa öğrenci ücretlerinin zamanında tahsil edilememesi dolayısıyla, ödeyemeyecek duruma gelmiş olabilirler. Personelinin ücretini zamanında ödeyemeyen özel okul esasen malî

bakımdan müşkül bir durumdadır. Günde % 5 zam bu durumu daha da kötüleştirir ve neticede özel okul ile beraber personel de bundan zarar görebilir. Bu hükmün tasarıdan çıkartılması ve eğer lâzım ise onun yerine mâkul ve âdil bir müeyyidenin konması lazımdır.

b) Hastalık hali ve ücretler : İki aya kadar hastalık halinde personel ücretini tam olarak alacaktır (m. 38). Halbuki özel okul personeli sosyal sigorta rejimine tâbi olduğundan sosyal sigorta kurumundan ayrıca işgöremezlik tazminatı da alacaktır. Tatbikatta birçok mahzurlarını müşahade ettiğimiz bu meseleyi kanunla açık bir şekilde haletmek şarttır. Ücretin tam olarak ödenmesi halinde işgöremezlik tazminatının okula ait olması gerekir.

12 — Öğrencilere malî yardım mecburiyeti : Alpiskender'in teklifinde de yer alan bu fikir (m. 41) Millet Meclisi geçici komisyonları tarafından benimsenmemiştir. Yazımızın baş tarafında belirttiğimiz gibi özel okullarda fakir, fakat kabiliyetli öğrencilerin bulunmasında hem özel okulun ücretli öğrencileri için, hem de bu okulda okuyabilecek kabiliyetli çocuklar için fayda vardır. Ancak malî yardım mükellefiyeti tek taraflı olmamalıdır. Özel okulların malî dengesini bozmayacak bir nisbette malî yardım yapmaları mecburiyeti kabul edilmeli ve aynı mecburiyet Devlete de tahmil edilmelidir. Bu suretle bir özel okulda özel okulun himayeli öğrencileri adedi ile Devletin himayeli öğrencileri adedi birbirine eşit olacaktır.

13 — Finansman ve muafiyetler : Tasarıya göre özel öğretim kurumlarına Devletçe malî yardımda bulunulur ve bu mak-

satla M. E. Bakanlığı bütçesine «özel öğretim kurumlarına malî yardım» adı altında bir fasıl açılır (m. 43). İlk projede yer alan geniş vergi ve resim muafiyetleri ve finansman kolaylıkları (m. 40) Hükümet tasarısına girmemiştir. F. Alpiskender'in çoğu ilk tasarıya benzeyen teklifleri (m. 58-66) de komisyonlarca benimsenmemiştir.

Tasarının en zayıf ve mutlaka ıslah ve ikmal edilmesi gereken tarafı özel okul işletmelerinin memleketimizde süratle gerçek bir endüstri halini almasını sağlayacak malî tedbirlere yer vermemesidir.

Hayret ve endişe ile müşahade ettiğimiz husus özel okullar endüstrisinin turizm endüstrisi kadar Hükümetçe teşvik ve himayeye lâyık görülmemiş olmasıdır. Teknik teferruata girmeden şu kadarını belirtelim ki - turizm mevzuatına muvazî olarak - muayyen şartlar altında özel okullar için de kurumlar, gelir, arazi ve bina vergilerinden, gümrük resimlerinden muafiyet kabul edilmelidir. Devlete veya mahallî idarelere ait gayrimenkuller bedelsiz olarak veya kıymet takdiri yolu ile özel okullara tahsis edilebilmeli ve her halde bir özel okullar kredi fonu ihdas edilmelidir.

Özel öğretim kurumları kanun tasarısına son şeklini verenler ya özel okulların malî meselelerini bilmeyen veya özel okulların gelişmesini gönülden arzu etmeyenlerdir!

(1) M. Nuri Kodamanoglu : Üniversitelerimize bağlı eğitim fakülteleri kurulması hakkında rapor.

(2) Karayalçın : Ücretli Orta Öğretim. Forum, 1 Ağustos 1963, sayı 224, s. 7.

Az Gelişmiş Ülkelerde Para Siyaseti

Gürkan ÇELEBİCAN

Ekonomimizde son aylar içinde ortaya çıkan duraklamaya karşı Hükümetçe bir seri tedbir alınmış bulunmaktadır. Bu tedbirlerin büyük bir kısmı, tedavül ve kredi hacmini değiştirmek yoluyla iktisadî faaliyet seviyesini etkilemek maksadını taşımaktadır. Para siyasetinin kapsamına giren bu tedbirlerin, maksatlarına ulaşmakta ne derece başarı kazanacakları, her biri teker teker ele alınmak suretiyle tartışılabilir. Bu makalenin amacı, Hükümetçe alınan tedbirlerin ayrı ayrı incelenmesi olmayıp, para siyasetinin Türkiye gibi az gelişmiş memleketlerdeki tesir derecesinin tartışılmasıdır.

Bir ekonomide para siyasetinin tesir derecesini tâyin eden en önemli âmilin, iktisadî ve malî kurumların ulaştığı gelişme seviyesi olduğu muhakkaktır. Az gelişmiş memleketler, para siyasetinin uygulanmasına va-

sıta olacak iktisadî ve malî kurumlar bakımından pek elverişli olmayan bir durumdadırlar. Gerçekten, az gelişmiş ekonomilerde para, gelişmiş memleketlere oranla daha az önemli bir rol oynamaktadır. Bu memleketlerde ekonominin az-çok geniş bir bölümü, mübadeleye açık bulunmamakta, istihlâkin bir kesimi istihsal eden çevre içinde yapılmaktadır. Ekonominin büyük bir kesiminde, kullanılan istihsal metodlarının ve istihlâk ihtiyatlarının bir sonucu olmak üzere, bankalarla muamele yapmak alışkanlığı yerleşmiş bulunmamaktadır. Memleketin büyük bir kesiminde ticaret bankacılığının gelişmemiş olması ve iktisadî faaliyetlerin bir bölümünde para kullanılmaması, para siyasetinin tesir sahasını coğrafi bakımdan daraltmış olmaktadır.

Az gelişmiş memleketlerde para

ve sermaye piyasalarının mevcut olmayışı veya yeteri kadar gelişmemesi de, para siyasetinin klâsik vasıtalarının tesir derecesini azaltmaktadır. Merkez Bankasının kullanılabilirliği imkânlarından biri olan reeskont hadlerindeki değişiklikler, müessesevi şartlar elverişli olmadığı için beklenen sonuçları doğuramamaktadırlar. Gerçekten, Merkez Bankasının reeskont hadlerinde yaptığı değişikliğin para piyasasında takip edilebilmesi, ticaret bankalarının Merkez Bankasına istikraz veya reeskont için başvurmakta olmalarına bağlıdır. Diğer taraftan, reeskont siyasetinin başarı ile uygulanabilmesi için, bankaların Merkez Bankasınca kabule şayan addedilen vasıfta kıymetli senede yeter ölçüde sahip olmaları gereklidir. Halbuki, az gelişmiş memleketlerde, Merkez Bankasınca kabul edilecek vasıfları haiz kısa vâdeli senet arzı, genel olarak, yeterli değildir. Ayrıca, az gelişmiş memleketlerdeki ticaret bankaları, mevduat karşılığı olarak tuttukları nakit ihtiyatlarını, kanunla tâyin edilen veya emin addedilen seviyenin üstünde bulundurmamak itiyadındadırlar. Gerçekten de, az gelişmiş ekonomilerde para piyasasının gelişmemiş ve ihtisaslaşmamış olması, ticaret bankalarını kendi kendilerine yeter duruma gelmeğe zorlamaktadır. Çok kısa vâde ile borçlanarak iskonto muameleleri yapan tâli para piyasalarının (call-money market), az gelişmiş memleketlerde mevcut olmayışı, ticaret bankalarını çok likit bir yatırım imkânından mahrum bırakmaktadır. Bir çok az gelişmiş memlekette Merkez Bankasına reeskont için başvurunun mali zafiyet addedilmesi, ticaret bankalarını gerek-tikçe Merkez Bankasından borçlanmak suretiyle likiditelerini arttırmaktan alıkoymaktadır. Bütün bu sebeplerle, az gelişmiş memleketlerde ticaret bankaları, bankacılık prensiplerinin emin saydığı nispetin üstünde likidite tesisine önem vermekte ve gelişmiş memleketlerde çok kısa vâdeli para piyasasının veya Merkez Bankasının sağladığı ilâve likidite imkânları yerine kendi nakit ihtiyatlarını kullanmaktadırlar. Bankaların elindeki nakit ihtiyatların gereğinden yüksek bulunması, Merkez Bankasına müracaatı gereksiz kılmakta ve reeskont hadlerinde ya-

pılan değişikliğin ticarî iskontolarda uygulanması ihtimalini azaltmaktadır.

Az gelişmiş ekonomilerde ticaret bankalarının, reeskont hadlerinde yapılan değişikliği uygulamalarını sağlamak veya doğrudan doğruya tedavül hacmini daraltmak ya da genişletmek üzere Merkez Bankasının açık piyasa muamelelerine baş vurabileceği düşünülebilir. Ancak, para siyasetinin bu ikinci klâsik imkânı da az gelişmiş memleketlerde dar bir şekilde sınırlı bulunmaktadır. Açık piyasa muamelelerinin başarı ile yapılabilmesi, gelişmiş ve geniş bir sermaye piyasasının varlığını gerektirir. Az gelişmiş memleketlerde sermaye piyasaları ya hiç teşekkül etmemiş ya da yeter ölçüde genişlik kazanamamış durumdadır. Bu sebeple, açık piyasa muamelelerine girişmek, bu gibi memleketlerde ya hiç mümkün bulunmamakta veya - belli bir genişliği aştığı takdirde - kıymetli senet fiyatlarında büyük bir değişiklik yaratma pahasına yapılabilmektedir. Sermaye piyasasında itimadın devamını sağlama endişesi, Merkez Bankasını geniş ölçüde açık piyasa muamelelerine girişmekten alıkoymakta, dolayısıyla ekonominin likiditesi üzerindeki kontrolünü zayıflatmaktadır.

Sermaye piyasasının gelişmemiş olmasından başka, ticaret bankalarının mevduat hacmi ile nakit ihtiyatları arasında sabit bir nispet muha-

faza etmek itiyatında bulunmamaları da az gelişmiş memleketlerde açık piyasa muamelelerinin başarısını sınırlayan sebepler arasındadır. Yukarıda da işaret olunduğu üzere ticaret bankaları, nakit ihtiyatları hacminin geniş olmasına dikkat göstermekte ayrıca, ihtiyatları ile mevduat arasındaki nispetin - eğer kanunî ihtiyatlar nispeti varsa - mecburi haddin üzerinde dalgalanmasına müsamaha etmektedirler. Böylece bankalar, krediye karşı talebin artması halinde ihtiyarî ihtiyatlarını azaltmak, kredi talebi azaldığı takdirde ihtiyarî ihtiyatlarını çoğaltmak yoluna gitmektedirler. Netice itibarıyla, açık piyasa muameleleri yapılabilmiş olsa dahi, bu yolla mecmu kredi hacminden çok bankaların ihtiyat hacmi değiştirilmiş olmaktadır.

Az gelişmiş memleketlerde para siyasetinin tesirlilik derecesi hakkında yukarıda çizilen oldukça karamsar tablonun, az gelişmiş memleketlerin hepsindeki duruma uygun olduğunu iddia etmek güçtür. Gerçekten, ünlü bir İngiliz iktisatçısının dediği gibi, "iktisadî bir mütalâanın tatbiki sonuçları, evrensel bir yeknesaklık göstermeyen müesseseler hakkında yapılan faraziyelere dayanır." Bununla beraber, müessesevi gelişmenin bu memleketlerde genel olarak sınırlı oluşu, para siyasetinin - yukarıda izaha çalışılan âmil-lerden hiç olmazsa bazıları sebebiyle - yeter derecede tesirli bulunmadığı faraziyesini haklı kılmaktadır.

Dengeli ve Dengesiz Kalkınma Kriteri

Vural Fuat SAVAŞ

(Geçen sayıdan devam)

Bunlar az gelişmiş memleketlerin bünyelerine uygun faaliyetlerdir.

Az gelişmiş ekonomiler, miktarı sabit ve mahdud olan faktör teçhizatının optimal dağılımını dengesiz kalkınma prosedürü ile sağlayabilirler. Kıt kaynaklar önce bir sektöre teklif edilir, o sektör tamamen prodüktif hale geldikten sonra diğer sektörlerle geçer. Böylece dengeli kalkınmaya uzun sürede birçok dengesiz kalkınma teşebbüslerinden sonra ulaşılır (15). Kalkınmayı güçleştiren en önemli engellerin döviz kıtlığı, teşebbüs kabiliyeti ve kafiliye emek gibi faktör teçhizatı

ile ilgili hususlar olduğu hatırlanırsa dengesiz kalkınma yolunun yatırım tercihlerine esas alınması bir zaruret olarak ortaya çıkmaktadır (16).

Bütün bu tenkid ve münakaşaları özetleyecek olursak diyebiliriz ki az gelişmiş bir ekonominin dengeli veya dengesiz kalkınma yollarından hangisini seçmesi gerektiği meselesi iktisadî analiz yönünden her ekonominin kendi şartlarına göre tetkik edilmelidir. Göz-önüne alınacak hususlar, ihracat mallarının arz ve talep elâstikiyeti, bazı ihracat malları üzerinde dünya piyasasında inhisar kurma imkânının var olup olmaması, ihracat kazançlarının temin

ettiği döviz miktarının veya dışarıdan borç alabilme kabiliyetinin ve dahilî sermaye terakümünün dengeli kalkınmaya yetip yetmeyeceği gibi meselelerdir. İktisadî analizle ilgili bu problemlerin dışında; millî prestij, otarşi hevesi, savaş tehlikesi, demokratik sistemlerde halk eskârının desteğini sağlamak arzusu gibi çeşitli faktörlerin de bu tercihe tesir edeceği unutulmamalıdır.

Dengesiz kalkınma yolunu tercihe sebep olabilecek en önemli sebeplerden biri de gittikçe hız ve vüs'at kazanan milletlerarası entegrasyon hareketleridir. Gümrük duvarlarının, insanlığın daha yüksek bir hayat standardına ulaşma çabaları ile yıkılacağı günler yakın görünmektedir. Bu gelişmenin kuvvet ve devamlılığına inananlar için, az gelişmiş memleketlerin şimdiden kendi millî bünyelerine uygun ihtisas sektörlerine yönelmelerinde büyük faydalar vardır. *Siyasî paktlarla sağlanamayan dünya sulhünün, iktisadî ihtisaslaşma ile sağlanması hergün biraz daha kabul gören fiilî gelişmeler halini almıştır.*

III.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planımızı, yukarıda arzedilen teorik münakaşaların ışığında inceliyecek olursak, görürüz ki, Beş Yıllık Plan esas itibarıyla «Dengeli Kalkınma» usulünü benimsemiş görünmektedir. Plan'ın çeşitli yerlerinde «dengeli bir kalkınma» dan sık sık bahsedilmekte fakat hiçbir yerinde «dengeli kalkınma» dan ne kastedildiği, Türk Plâncılarının «Dengeli Kalkınma» ile neyi ifade ettikleri açıklanmamaktadır.

Bu suallerin cevabını «Plan Hedefleri ve Stratejisi» nde oldukça üstü örtülü bir şekilde bulmak mümkündür. Filhakika Plan Hedefleri ve Stratejisi'n de dengeli veya dengesiz kalkınma ile ilgili olarak şöyle denilmektedir (17):

«Türkiye'de kalkınma, dar imkânların uzun bir devre içinde en çok verimli sahalara yatırılması ile gerçekleşecektir. Türkiye gibi millî gelirinin yarına yakın kısmı tarımdan gelen ve nüfusunun dörtte üçü köylerde yaşayan bir memlekette tarım ile sanayi arasında yatırımlar bakımından tercihin ya hep ya hiç olarak değil, marjinal ayarlamalar şeklinde düşünülmesi icab eder.

Bu sözlerden bizim anladıklarımız şunlardır: Plânda dengesiz kalkınma yolu prensip itibarıyla reddedilmekte

ve dengeli kalkınma yolunun «marjinal ayarlamalar» kanalı ile organize edilmesi düşünülmektedir. «Marjinal Ayarlamalar» dan ne kastedildiği Strateji'de açıklanmamakla beraber, yatırımların marjinal produktivitesine işaret etmesi kuvvetle muhtemeldir. Kısacası, Beş Yıllık Plan'a göre yatırımlar, farklı sektörlerde marjinal produktiviteyi eşit olacak şekilde dağıtılacak, sektörlerle peşin hükümlere dayanan bir öncelik sırası verilmeyecektir (Tarım sektörü bizzat Strateji'de belirtildiği kadar önemli olduğu halde).

Birinci Beş Yıllık Plan'da Dengeli Kalkınma yolunun seçilmesi, sektörlerarası dengenin temini ve tıkanmaların önlenmesi ile ulaştırma, enerji, eğitim v.s. gibi enfastrüktür yatırımların önüne dayandırılarak savunulmaktadır (18). Neticede, Birinci Beş Yıllık Plânda toplam gayrisafi yatırımların sektörler itibarıyla dağılışı şu şekilde tesbit edilmiş bulunmaktadır:

Sektörler	Gayrisafi yatırım toplamının yüzdesi
Tarım	17.7
Madencilik	5.4
İmalât Sanayii	16.9
Enerji	8.6
Ulaştırma	13.7
Hizmetler	16.6
Konut	20.3
Eğitim	7.1
Sağlık	2.3
Turizm	1.4

Tablonun tetkikinden görüleceği üzere yatırımların en büyük kısmı (madencilik ve enerji sektörünü de ilâve edersek) sanayiye yönelmiş bulunmaktadır.

Kanaatimizce, Plan'ın bu görüşü ve bu görüşe dayanarak yapılan yatırım plânlaması iç ve dış finansman kaynaklarının dengeli kalkınmayı gerektirdiği gibi destekliyecek ölçüde olacağı faraziyesi ve aşırı iyimserliğine dayanmaktadır. Eğer yatırımların tahakkukunda finansman sıkıntısı çekiliyorsa (ki kim inkâr edebilir?) bu; yatırım plânlamasının «marjinal ayarlamalar» la iyi yürütülemeyeceğine işaret sayılmalıdır.

Diğer taraftan Müşterek Pazar'a girme projemiz, dış ticaretimizi geliştirme niyetlerimiz ve nihayet son günlerde üzerinde durulan Türkiye - İran ve Pakistan iktisadî işbirliği, yatırım plânlamamızda «Dengesiz Kalkınma» yollarının yeniden tetkikini icabettirecek mahiyettedir.

(15) Ibid., s. 21 - 22, ve A.O. HIRSCHMAN, «The strategy of Economic Development», New Haven, 1958.

(16) Az gelişmiş memleketlerin plânlama çalışmaları daha ziyade dengeli kalkınma yolunda olmaktadır. Sadece Puerto Rico, Filipinler ve İsrail Dengesiz Kalkınma yolunu seçmişlerdir.

(17) D.P.T., «Kalkınma Planı» Ankara 1963, s. 527.

(18) Ibid., s. 137.

Ne Diyorlar

De Gaulle ve Anglo - Saksonlar

Yazan: David SCHOENBRUN

Çeviren: Esin TALU

De Gaulle'ün Eisenhower'e gönderdiği 17 Eylül 1958 tarihli gizli mektup, Fransa ile Anglo - Saksonlar arasında devam edegelen anlaşmazlığın anahtarlarından biridir. Mevcudiyetinden herkes haberdardır, fakat muhtevasını kimse bilmemektedir. 17 Eylül tarihli mektup, aslında bir mektup değildi. İki kısma ayrılmış bir doküman idi. Birincisinde, kısa, şahsî ve samimi mesaj bulunmaktaydı. İkincisi ise bir «memorandum» mahiyetindeydi. Bu memorandumda müttefikler arası münasebattan ve Fransa'nın dünyadaki rolünden bahsedilmekteydi. Aslında ana tema Dulles - De Gaulle görüşmelerinde ortaya çıkmış ve Fransız - Alman temaslarda da belirmişti.

De Gaulle ile Adenauer 17 Eylül tarihli mektuptan önce görüştüler. Dulles - De Gaulle görüşmesi barutu ateşlemişti. Kıvılcım, Dulles'in Fransa'nın, Avrupa memleketlerinin fevkinde dünya çapında bir kuvvet olma isteğini Almanya ile İtalya'yı gücendirebileceğini ve neticesinin NATO'da hissedilebileceğini söylemesi ile parladı. De Gaulle, Dulles'i büyük bir dikkatle dinledi ve Amerikan Dışişleri Bakanının sadece kendi fikirlerini ifade etmediğini, aynı zamanda bazı bilgilere dayanarak konuştuğunu anladı. Bilinçli veya bilinçsiz Dulles De Gaulle'e büyük hizmette bulunmuştu. Gayesinden vazgeçeceği yerde komşularının itirazlarını bertaraf ederek gayeye yürümeği tercih etti.

DE GAULLE - ADENAUER

De Gaulle, Alman hududunu 14 Eylül'de atladı. Aslında çekingen, içine kapanık bir adam olan Adenauer, De Gaulle ile karşılaşmasını anlatırken lirik bir adam oluyordu. Adenauer'in methiyesi candan idi ve nihai bildiri general için bir zafer oldu. Fransız - Alman işbirliğinin Avrupa yapısının temeli olduğundan, bu işbirliğinin NATO'yu daha da kuvvetlendirip dünyanın bütün problemleri ile karşı karşıya olan milletlere hizmet edeceğinden bahsetmekteydi. Bildirinin tonu da, tarzı da ve kapsadığı konular da «Ben De Gaulle'üm» diye bağırıyordu. Bütün noktalarda kazanmıştı. Anahtar kelimeler, diğer Avrupa milletleri ile birlik yerine «işbirliği», NATO'ya tâbiyet yerine «kuvvetlendirme» kelimeleri idi. Bu karşılaşmadan üç gün sonra da Eisenhower'e meşhur mektup yollanmaktaydı. Bu mektubunda general, Fransız-Amerikan problemleri üzerinde endişe duyduğunu ve ittifakın işleyişinde bazı güçlükler olabileceğini söyledikten sonra, son ayların muhtelif krizlerinden ve özellikle Lübnan çıkartmasından bahsetmekteydi. Bu konuda, bir an kontrolün elden çıkabileceğinden ve umumî bir harbe gidilmesinden korkulduğu hususunda ısrar edilmekteydi. Fransa'nın, Amerika'nın müttefiki olarak mâruz kaldığı tehlikelerden bahsedildikten sonra, Birleşik Amerika'nın harbi yaratacak hareketlere girişmeden önce kendisiyle kader birliği etmiş Devletlere de başvurması temenni edilmekteydi. De Gaulle Fransa'nın Lübnan çıkartması konusunda daha önce haberdar edilmediğinden şikâyet etmekte ve Fransa'nın dünya çapında sorumluluğu ve menfaati olan bir Devlet olduğu fikrinde ısrar etmekteydi. Fransa işgal ve kurtuluş yıllarından sonra yeni baştan kuruluş devresini de geçirmişti. Bu bakımdan dünya işlerinde tarihi rolünü oynamaya hazır. Böylelikle hür dünyanın savunması ile ilgili hayati kararlar da, Amerika'nın en yüksek otorite olması kabul edemezdi. Üçlü bir teşkilât kurup müştereken karar vermek daha doğru olacaktı. Müştereken karar vermektense De Gaulle'ün anladığı, «nükleer silâhların kullanılmasında» ayrı yerlerden talimat verilebilmesiydi.

«Üçlü teşkilât», «müşterek karar» meselelerini Anglo-Saksonların kabul etmeleri imkânsızdı. Esasen bu kelimelerin ne mânaya geldiğini düşünecek olursak, De Gaulle'ün Anglo-Saksonlardan hakikaten müsbet bir cevap beklediğini de söyleyemeyiz.

Kendisini bu isteklere götüren sebepler mektubunda izah edilmiş değildi. Bunları anlamak için De Gaulle'ün Dulles'a izah etmek istediği «büyük Fransa» fikrini hatırlamak gerekir. Bu böyle olunca, De Gaulle'ün «teşkilât» tan kastinin, dünya savunmasında stratejik plânlar hazırlanmasında Fransa'nın da sözü olduğunu kabul ettirmek isteği görülecektir. Bu talebi Eisenhower tarafından kabul edilmiş olsaydı dahi De Gaulle yine tatmin olmayacaktı. Onu tatmin edecek yegâne şey nükleer silâhların kullanılmasında müştereken karar verme salâhiyetini kazanması ve bunun resmen dünyaya duyurulması idi.

HİZAYA GEL

NATO toplantısından sonra Dulles Aralık ayında De Gaulle'ü ikinci defa ziyaret etti. De Gaulle tarafından sarfedilen deyimlerin, bu ara «müşterek karar» tâbirinin veto anlamına gelip gelmediğini bilmek istiyordu. Bu çeşit hukuki deyim incelikleri içerisinde vakit kaybediyor ve oyalanıyordu.

Öte yandan Eisenhower'ın müşavirleri, Generalin mektubunu enine boyuna tartışıyor, Amerika Devlet Başkanının cevabını hazırlamadan önce görüşme üzerine görüşme yapıyorlardı. De Gaulle'e cevap 20 Ekim tarihinde verilmişti.

Uzun yıllar, Amerika'nın De Gaulle'ün mektubuna cevap vermediği rivayeti dolayış durdu. Gerçek ancak 1964 Mayıs'ında, De Gaulle hakkında Amerikan hariciyesinin arşivlerinden sızmalar olunca anlaşılabilirdi. Ancak bu sızmalarda 20 Ekim 1958 de cevabi bir mektuptan bahsediliyor, fakat muhtevası açıklanmıyordu.

Eisenhower, De Gaulle'e, dünyaya yapılacak bir saldırının savunmasının bir bütün teşkil ettiğinde hemfikir olduğunu söylüyordu. Nitekim Başkan Truman da Türkiye ve Yunanistan'a yapılabilecek saldırıları önlemek için NATO'yu kurdurmuştu. Eisenhower de müttefik savunma gücünü Orta Doğu'da CENTO'yu, Uzak Doğuda da SEATO'yu kurmakla geliştirmişti. Fransa hem NATO'nun hem de SEATO'nun üyesiydi. Böylelikle genel bir müdafaa sisteminde geniş söz hakkına sahipti. Mektubun sonu sert bir ifade taşıyordu. NATO üyelerinin karşılıklı istişarelerine güven hissinin yok edecek herhangi bir davranışa başvurulmamalıydı. De Gaulle'ün tutumu, müttefiklere kendi hayati menfaatlerinin kendi rızalarının dışında ayarlandığı hissini vermektedir.

Eisenhower'ın bu cevabı titizlikle muhafaza edilen bir Devlet sırrı oldu. Bugün ise meseleye ışık tutan bir döküman oldu. Eisenhower'ın cevabında kuvvetli kelimeler «bölgevi anlaşmalar»; «bütün NATO üyeleri» ve «diğer müttefiklerimiz» kelimeleri idi. Bunlar, De Gaulle'ün tek bir dünya teşkilâtı fikrine karşı, Amerika'nın birbirine zincirleme olarak bağlı olan bölgevi anlaşmalara olan temayüllünü göstermektedir. Aynı zamanda Eisenhower Fransa'yı, diğer Avrupa devletleri ile hem âyar tutuyor ve onu bir büyük dünya kuvveti olarak görmüyordu. Nitekim Amerika Başkanı De Gaulle'ü hizaya davet ediyordu.

Dulles 15 Aralık 1958 de Paris'e gittiğinde Fransız Devlet Başkanı tarafından pek soğuk bir şekilde karşılandı. De Gaulle kendisine bir harb olduğu taktirde NATO'nun saldırı gücüne sahip olmadığını, kaldı ki Fransa'nın Amerika'nın savunma plânlarından haberdar olmadığını üstelik Amerikalıların pek hassas davrandıkları «diğer müttefiklerini» de haberdar etmediğini söyledi.

De Gaulle'ün bu davranışı, Dulles'a bir tek imkân bırakıyordu; kalkıp gitmek Amerikan Hariciye Vekili ayrılırken tama-

miyle ümitsizdi. Sivil harbin ikinci safhası başlamak üzereydi.

Sivil harbin ikinci safhası De Gaulle'ün, NATO emrindeki deniz birliklerini çekmesi ile patlak verdi. NATO kuvvetleri, Fransız birliklerinin harb hâlinde kullanılmıyacağından haberdar edilmekteydi. Aslında bu, biraz tuhaf bir durumdu. Zira bu birlikler harb hali müstesnâ esasen NATO emrinde değildiler. Esasen bu kelime oyununu De Gaulle'e has bir ustalıktı. Roosevelt ve Churchill gibi parlak aktörler sahneden çekileli böylesine «teatral» bir davranış De Gaulle kadar becerebilen şahıs kalmamıştır. Ancak De Gaulle Anglo-Sakson cephesinde sürpriz yaratmamıştır. Onlar esasen bir buhran beklemekteydiler, mücadeleye hazır dılar. Fransa NATO'dan birliklerini çekme kararını ilân eder etmez, Amerika Fransa'ya atom denizaltısı inşası için gerekli teknik ve malzeme tardımini tehir etti. De Gaulle bahriyesi ile hücumla geçmişti, Eisenhower ise Fransız denizaltısını batırıyordu.

Yarattığı fırtına karşısında sükûnetini kaybetmeyen De Gaulle bu sefer eline kalemini alarak Anglo-Saksonlara gizli bir mektup gönderdi. Bu mektup 1959 un Mart ayında yollanıyordu. Bu mektubunda De Gaulle Eisenhower'e Berlin'de Krusçev'e karşı sıkı durmasını tavsiye ediyor ve dünyanın her yerinde «müşterek» bir diplomatik, politik ve stratejik plânın lüzumunu tekrar ediyordu. De Gaulle harb gemilerinin üzerinden Anglo-Saksonları hedef almış ve gerekirse isabet kaydedeceğini bildirmek istemişti.

GÜN IŞIĞINDA DİPLOMASI

Eisenhower'ın cevabı sarıh oldu. NATO içerisinde işbirliğine inanıyordu. Bunun üzerine De Gaulle meseleyi umumî efkâra bildirmekte fayda gördü.

Elize Sarayının muhteşem salonlarında meşhur basın toplantısında görüşünü açıkladı. Formülleri, idare sanatında en beğendiği şahıslardan mühlhemdi: Clausewitz ve Machiavel. Milleti için «iyi kalbli prens» olmak isteyen De Gaulle, rakipleri için diplomasi silâhı ile oynayan cengâver idi. İsteddiği vakit her ikisini de olmayı biliyordu. Resmî ve alenî mücadelelere gizli müzakereleri katmasını biliyordu.

Öte yandan Amerikalılar bambaşka müzakereler içerisindeydiler. 3 Ağustos günü Washington ve Moskova Krusçev ile Eisenhower'ın birbirlerini davet ettiğini ilân ediyordu. Haber Avrupa'da böylesine bir heyecan yarattı ki Eisenhower, Batı Avrupa başkentlerini teker teker ziyaret ederek teminat vermek zorunda kaldı. Bu seyahati sırasında Eisenhower 2 Eylül'de Paris'e uğradı. Aslında Krusçev hakkında konuşmağa Avrupa'ya gelen Eisenhower De Gaulle hakkında konuşmaktan kendini alamadı.

De Gaulle ile karşılaşması da dostane ve samimi oldu. Yayınlanan bildiri de o derece dostane. İki eski dostun buluşması gerginliği hafifletmişti.

Bu görüşmeden sonra De Gaulle, 16 Eylül tarihinde Cezayir'e bağımsızlık verilmesi konusundaki tarihi teklifini açıkladı. Anglo-Saksonlar bunu yürekte alkışladılar. Birleşmiş Milletler huzurunda Selwyn Lloyd, Generali âlenen tebrik etti. İngiliz ve Amerikan basını De Gaulle'ü göklere çıkartıyordu. Amerika Hariciyesi ise Birleşmiş Milletlerden De Gaulle'ün doğru ve sulhçü hal yolunu altüst edecek hiç bir kararın alınmamasını talep etti.

Bu ümit verici yakınlaşmadan bir ay sonra De Gaulle, harp okulu töreninde verdiği bir demeçte «Fransa'nın kendi kendini savunması zaruretinden ve kendi atom gücüne sahip olacağından» bahsetmekteydi. Bir hafta sonra tertipleştiği basın toplantısında da Sovyetlerin bir zirve konferansı konusundaki tekliflerini müsbet karşıladığını açıklıyordu. Aynı zamanda Kruşçev'in dâvetini kabul ettiğini ve 15 Mart 1960 da Fransa'ya geleceğini bildiriyordu. Böylelikle açık ve aleni olarak atom gücü ve Atlantik Paktı konularında Anglo-Saksonlardan ayrıldığını ifade etmiş oluyordu.

VURUCU KUVVET

Günümüzde büyük kuvvet demek atom gücüne sahip olmak demektir. Atom bombası bir milletin kuvvet sembolü olmuştur. Fransa'nın büyük Devlet olduğunun misali bir zirve toplantısına katılması ile verilebilecekti. İç isyanları bastırmak, Fransız ordusuna hâkim olabilmek için De Gaulle bu orduya nükleer bir vurucu kuvvet kazandırmak ve Fransa'yı büyük Devletler konferansında temsil ettirmek zorundaydı.

Kruşçev'i dâvet ettikten ve siyasi sahada bu bombayı patlattıktan sonra De Gaulle Eisenhower'ı ziyarete gitti. Karşılaşma 22 Nisan 1960 da Washington'da oldu. Fransız Devlet Başkanı bir çok Amerikan şehrinde ziyaret edip dost edinmeği ihmal etmedi. Paris'e döndüğünde dörtlerin zirve toplantısını hazırlamaya başladı.

Konferansın başarısızlığa uğraması üzerine De Gaulle üçüncü gizli mektubunu yolladı. İşin tuhaf olan tarafı De Gaulle'ün şahsi görüşmelerin hemen akabinde gizli mektuplar yollama ihtiyacını duymasıydı. Bu üçüncü mektubunda De Gaulle Eisenhower'e istişare alışkanlığının kâfi derecede gelişmediğini, Fransa'nın eşit söz sahibi olması gerektiğini ve veto hakkına sahip olması icabettiğini yazıyordu.

Eisenhower'ın cevabı ithamkâr oldu. De Gaulle'ün teklifleri ile mütenasip davranışlar içerisinde olmadığını buna rağmen üç büyük kuvvetin askerî bir zirve toplantısı yapmalarına hazır bulunduğunu ve Fransız teklifinin burada görüşülebileceğini bildirdi.

Eisenhower ilk defa genel strateji konusunda Fransız tekliflerini görüşmeyi kabul ediyordu. Bu da atılmış bir adım sayılırdı.

Eisenhower'ın verdiği mehil bitmek üzereydi. De Gaulle bunun üzerine bir mektup daha yolladı. Bu dördüncü gizli mek-

tubunda yeni bir teklif atıyordu ortaya. Üçlerin zirve toplantısı «genel strateji konusunda müşterek plânlama» ile ilgili olmalıydı ve NATO yeni baştan organize edilmeliydi.

Eisenhower ümitsizliğe düştü. Öteden beri Anglo-Saksonlar, diğer müttefiklerinde tepki uyandıracak teşebbüslere karşı olduklarını De Gaulle'e bildirmişlerdi. Paktın meselelerini sükûnetle tahlil etmesini defalarca kendisinden rica etmişlerdi. İki yıldır De Gaulle Yalnız taleplerinden vazgeçmekle kalmamış bunların kabul edilmişçesine zirve toplantısında ele alınmasını istemişti. Eisenhower dördüncü ve son cevabında De Gaulle ile karşılaşmada fayda umduğunu, belirtmiş fakat zirve konferansı imâ edebilecek deyimlerden kaçınmıştı. Pek kuru ve sert bir tarzda NATO'nun reorganizasyonundan bir fayda ummadığını bildirmişti.

De Gaulle - Eisenhower yazışması böylelikle sona eriyordu. 5 Eylülde De Gaulle Eisenhower'e âlenen, NATO'ya sert bir ge-

kilde hücum etmekle cevap veriyordu. Bu yalnız Eisenhower'e cevap değil, iki ay sonra yerine seçilecek olanı ikaz idi. Bu yeni si, De Gaulle'ün şimdiye kadar uğraşmak zorunda kadığı kimselerden çok değişik bir sima idi. Avrupa'nın en yaşlı Devlet adamı kılıcını, yeni dünyanın en genç Devlet adamına sallamak zorunda kalacaktı.

John Kennedy, De Gaulle ile iyi veya kötü hiç bir şahsi münasebeti olmayan ilk Amerika Başkanı idi. Ama bu, De Gaulle'ün umurunda değildi. Bir Anglo-Sakson lideri, Anglo-Sakson menfaatlerini koruyacaktır düşüncesindeydi. Roosevelt - Churchill ekibinin politikası ile Eisenhower - Mac Millan ekibinin politikası arasında hiç bir fark görmemişti. Kennedy'nin iktidara gelişi esasta hiç bir değişiklik yaratmıyacak düşüncesindeydi. Devlet adamları değişiyor, fakat Devlet bâki kalıyordu. Yeni Amerika Başkanı ile karşılaşmağa hazırlanırken De Gaulle'ün düşünce ve hissiyatı bu idi.

(Devamı var)

Kültür ve Sanat

DOĞUMUNUN 100. YILDÖNÜMÜNDE

Mehmet SEYDA

Hüseyin Rahmi Gürpınar

17 Ağustos 1864 de İstanbul'da Ayaspağa'da doğuyor; yaşamının son 31 yılını yazılarından kazandığı para ile aldığı Heybeliada'daki köşkünde geçirip, 8 Mart 1944 de gene o köşkte ölüyor.

Geride, sayısı 70'e varan hikâye ve 35 roman ve 4 oyun kaldı!

Soyadını bilerek seçmişti elbet: Gürpınar.

Ahmet Mithat Efendinin Veled-i manevî'si olurken, romancılıkta örnek alacağı kimse de yalnız Ahmet Mithat Efendi idi. Şöyle anlatıyor: «Babam da şairdi. Müteaddit şiirleri vardır. Asıl Ahmet Mithat'ın eserlerini okurken içimde heves uyanı. Meselâ, Letâif-i Rivayat bende tesir bıraktı.»

Roman konuları çoğun rastlantılarla örülen Gürpınar, tekniğinde, «hocası» nı daha ilk eserleriyle aşmıştı. Özel anlamda romancı, genel anlamda sanatçı, kişiliğinde aşırı çelişkileri ya duyan, ya da barındıran kişi olmalı; büyüklüğü, sanat gücü kabul edilmiş kime baksanız bunu rahatlıkla görürsünüz. Hüseyin Rahmi daha üç dört yaşlarında, annesi Ayşe Sıdika hanım 20 yaşında, veremden küçük Rahmi'nin ve ev halkının gözleri önünde çırpına çırpına can

veriyor. O sırada babası, sık sık çıkan ayaklanmalardan birini bastırmak üzere alayı ile birlikte Girit'te imiş. Rahmi'yi babasının yanına gönderiyorlar, altı yaşında İstanbul'a dönüyor ve çocukluğunun geri kalan yıllarını Aksaray'da anneannesiyle teyzesinin yanında geçiriyor. Solgun, ince yüzlü, çelimsiz bir çocuktur. Kafesler ardına tıkalı, içgüdüleri hep baskıda tutulmuş kadınların dünyasında yetişiyor; onları dinliyerek.

«İlk romanımı on iki yaşında yazdım. Ne yazık ki müsveddeler Aksaray yangınında yandı. İlk eserim o da yandı. Bu Rüştüyede iken yazdığım Gülbahar Hanım namında bir piyestir.»

Bir oyun yazıyor, yani tekniği konuşmalarla yürüten bir yapıt. Yapıtın kahramanı da kadın. Kadınları, konuşmalarından çok iyi tanıdığını, öğrendiğini ise hep bilmekteyiz. Demek ki romancımız, işinin daha başlangıcında, en çok neyi biliyorsa onu yazmak gibi bir yola girmiştir. O bu kurala yaşamı boyunca bağlı kalarak neleri gördü, neleri duydu, neleri bildi ise hep onları, o çevreleri yazıyor. Köy adına Soğancık ile Yakacak'ı görmüştü, İstanbul'dan dışarıya çıkmamıştı; yapıtlarında canlandırdığı kimseler, aslı köylü de olsa, İstanbul'a gelmiş, bir kapiya yanaşmış köy-

lüdür, hep İstanbul ve İstanbulludur. Sait Falk bir İstanbul hikâyecisi ise, Hüseyin Rahmi de bir İstanbul romancısı oluyor.

Kerime Nadir, Esat Mahmut Karakurt, Mükerrrem Kâmil... gibi romancılarımız var, bir bakıma halk romancıları, çünkü kitapları iyi satar. Ama hiçbirine «büyük romancı» diyemiyoruz. Hüseyin Rahmi'yi halk romancıları arasına katacaksak, «büyük halk romancısı» sözünü rahat söyleyebiliriz. Neden?

Gerçeğe karşı duyduğu tutkunluk ölçüsüne varan saygısı yüzünden. Ayrıca, «Cadı» adlı romanını savunurken kendisinin de söylediği gibi; «bahnameci» olmayışından, halkın şehvet duygularını gıcıklayarak yapıtlarına sürüm sağlamayı düşünmediğinden. Yaşadığı çağda var olan toplum sorunlarının çözülme olanaklarını başa alıp, romanlarında kahramanlarına bu konuları tartıştırdığından. Geceli gündüzlü sevi düşünen uydurma kahramanlar yerine — ki insanoğlunun yapısı günün 24 saatinde sevişmesini engeller —, parayı pulu, yükselmeyi, başka tutkuları da eş değerde taşıyan kahramanlar yaratması yüzünden.

Yabancı yazarlardan Maupassant ile Anatole France'ı sevip beğeniyor, Zola'yı o denli sevmiyordu. O bir gerçekçi idi ama doğalcı değil: «Bugün natüralizmin, realizmin, fennî hududu dâhilinde bir hikâye yazmak, büyük bir ihataya lüzum gösteren derin bir ilimdir. Güneşiyle, havasıyla, içtimaiyatı ve ahlâkıyla, iyi kötü mizaç ve âdetleriyle, hâsılı bütün müessesatıyla bir muhit alacaksınız. Sonra her tabakadan inhiyap edeceğiniz kahramanlarınızın ruhlarına hulûl ile, bu fâzıl, müfsid, âlim, câhil, hayırhah, alık, akıllı, cani, mâsum, namuslu, namussuz, terbiyeli, terbiyesiz, mağdur, gaddar, zalim, mazlum şahsiyetleri bir vaka içinde, tabiatla gördüğünüz gibi yaşatacaksınız...

Roman, ahlâkın aynasıdır; onun objektifi, gördüğü manzarayı alır. Müddetumumi istiyormu ki roman gördüğü çirkinlikleri, yaraların kokusunu değiştirsin, riya, cehl ve taassuba âlet olarak hakikatı diri diri gömdürmeğe razı olsun? Fakat o zaman hikâyenin, sanatın lüzumu kalır mı? Hayır efendim, hayır. Hiçbir hükûmet, hiçbir memleket sanatı asaletinden soyup, yalancı şahitlik derecesine indiremez.»

(Ben deli miyim?) romanın savunulmasıyla ilgili bu sözler, Hüseyin Rahmi'nin bir zorunluluk altında, doğalcılığın savunusunu yaptığını göstermektedir. Bir torba içinde duran çirkinlikler, kabalıklar, bütün pislikler... Romancının işi onu desmek! Ama her romanında bu kaygıyı taşımaz o. Epeyce «fotoğraf objektifliği» ne kaçan bir gerçekçilik yetişir ona. Toplumda, «azın ve özün» değil, çoğunluğun yazarıdır. Bir yerde tepesi atar, «avamı hor görenlere» çıkarır: İşçi de, köylü de insan değil mi? Avrupa'da yalnız işçiler için çalışan tiyatrolar var. O işçiler ki, içlerinde, sizin gibi yüksek bakışları evire çevire okutacak sosyalistler, anarşistler yer almıştır.

Romancımız, sanatının eleştirilmesine, ucuz ve kolay sayılmasına karşı köpürür.

Yaptığı işin bilincine varmış bütün sanatçılar gibi, o zaman ateş püskürür. Kişisel yaşamında ise, tam bir toplum kaçağıdır. En yakınlarını toplamış, dört bir kıyısı su ile çevrili bir adaya çekilmiştir. Sevgili İstanbul'dan ayrılp Ankara'ya milletvekili olarak gittiğinde sudan çıkmış balığa döner. Bunun üzerinde duruşumuz. Hüseyin Rahmi'yi küçümsemek, ya da kötölemek amacına dayanmıyor; tam tersine, onu «büyük romancı» niteliğine ulaştıran ruhsal durumu, ruh yapısındaki gelişimi belirtmek amacına dayanıyor. O ancak çok sevdiklerinin, yakınlarının içinde kendini mutlu, tamamlanmış sayıyor. Onun için de romanlarında eleştirel düşünü büyük yer tutuyor. Çekingen huyunun hesaplaşma ye-

ri, bir sığınaktır roman. Her romanı bir eleştiri ve bir bildiri. Bunlarla o çok çekindiği, yıldığı topluma savaş açıyor. ADA-SINDA KÜKRÜYOR. Direnen bir savaç; gerçeğin, doğrunun savcısı.

Hiç evlenmedi. Çelimsizdi. Ruh ve gövde yapısına çok uygun düşen hüznün, onda, kırıp yıkıcı bir alaya, taşlamaya dönüşüyor.

Aziz Nesin de, «Böyle gelmiş - böyle gitmez» adıyla yayınladığı anılarında, yazarındaki güldürücü ögenin, çocukluğunda, yetiştiği çevrede çektiği acılara göz atıldığı zaman daha anlaşılabilir olduğunu belirtmişti.

VANDALLIK, VURDUMDUYMAZLIK VE VATANSIZLIK ÜZERİNE IX

boşuna uyarmalar

Anadolu'daki beşeriyet ve tarih eserleri bütün memleketi ihya edecek kadar zengin olduğu halde kimse bu servetle alâkadar olmuyor.

Fikret Adil, Beyaz Yollar

Unutulmuş kültür ve sanat yapıtlarımızın değerlendirilmesi, öz varlıklarımıza karşı işlenen vandallıkların durdurulması için ömür tüketen küçük kadrolu kültür adamlarımız içinde yurtsever bir entelektüel, şair bir sanat tarihçimiz vardır: Rifika Melûl Meriç (1). Bu tanınmış sanat adamımızın İnsan Dergisinde 1938-39 yıllarında yayınlanmış «Eski Eserler Hakkında Düşünceler» adlı dizisi (2) ibretle incelenmeye değer. Yazılar daha çok Türk anıt ve yapıtlarıyla ilgilidir. Sorumsuz yöneticilerin bağışlanmaz davranışları en acı ve ağır bir dille kınanır ve eleştirilir. (Türk sanat yapıtları bölümünde sözü edilen vandallıklar üzerinde ayrıca durulacaktır.) Dizinin 25 yıl önce yazılmış oluşu önemini ayrıca artırmaktadır. Son yıllarda çığ gibi büyü-yerek önüne geçilmez bir tahrip gücü kazanan defineciliğin ve antikacılığın o tarihlerde de ne ölçülerde yaygın bulunduğunu tesbit eden bir belge niteliği taşımaktadır. İşte iki göz açıcı paragraf:

«Halk, bilhassa son yarım asır zarfında, ecnebiler tarafından arkeolojik araştırmaları, sadece define ve eski eşya araştırmaları zannettiğinden, uzun zamandan beri bu yolda gizliden gizliye faaliyet göstermiş, ve buldukları ile ellerindeki ecdad yadigarlarının ucuz, pahalı bir fiyatla antikacılar satmış ve satmakta bulunmuştur. Eskidenberi gayri Türk unsurlar tarafından yapılan antika eşya, tarih ve sanat vesikaları, yazma kitap kaçakçılığı elan devam etmektedir.

«... Anadolu'da halk çift sürer, temel açarken bulduğu heykeli, vazo, sikke vesairesi mahalli kuyumculara, gizliden gizliye çalışan yerli ve seyyar antika alıcılara satar. Kaba yapıdaki Frikya, Roma, Bizans

küplerini de su, arpa, buğday koyarak kullanırlar. Define arayanlar pek çoktur. Yerli ve seyyar antika alıcıları, elde ettikleri eserleri İstanbul'a, İzmir'e götürüp büyük antikacılar veya tâliplere devrederler.» (3)

Batının yobaz ve taraf tutucu sanat yazarlarına rağmen özgür bir Türk sanatının var olduğu tezini kabul ettiren sanat tarihi öncülerimizin başında gelen Celâl Esad Arseven hocamızın da eski yapıtların korunması üzerinde çeşitli yazıları vardır. Bunların arasında 16 Ağustos 1955 tarihli Yeni İstanbul gazetesinde «Eski Eser Kaçakçılığı» başlığı altında yayınladığı bir yazıda şu satırları okumaktayız:

«... Memleketimizde çok eski zamanlardan beri devam eden bu hırsızlıklar tarih ve sanata büyük zararlar vermiş, kültürümüze telâfisi mümkün olmayan rahneler açmıştır...»

«... Şimdiye kadar şahsî menfaat ve alâkasızlık dolayısıyla kyadolan varlıklarımızı bir hesabetsek, hayretler içinde kalırız...»

«... Bunun bütün sebebi, kanunların tatbikinde hükûmet ve belediyenin kâfi teşkilâta sahip olmaması, eski eserlere icâbeden kıymet ve ehemmiyetin verilmemesi ve millete maddeten milyonlar ve mânen büyük faydalar kazandıracak bir iş için bütçeye lüzum gelen miktarı koymaktan kaçınmasıdır...»

Konuyu hukukçu göziyle inceliyen Bay Hasan Refik Ertuğ'un «Sanat Hırsızlıkları Önlenmelidir» başlığını taşıyan uyarmasına da bir göz atalım: (4)

«Eski eserlerimizin azalmasında yalnız yabancıların yağmaları âmil olmuş değildir. Maalesef halkımız da asırlarca eski,

Derliyen : S. N. ÖZERDİM

tarihi eserlere kayıtsız kalmıştır. Ufak menfaatler mukabilinde bunların yıkılıp harabolarına kulak asmamıştır.»

«Tarihi eserlere civar köy ve kasaba evlerinin duvarlarında ve sokaktaki kaldırımlarda, oralarından taşınmış süslü, yazılı ve işlemeli taşlara hâlâ rastlanır. Kireç hâline getirilmiş mermer sütunlardan ve heykellerden bahsedildiğini hepimiz biliriz. Tarlalarda, harabelerde bulunup da eski eser olduğu meydana çıkmasın diye eritilmiş ve külçe fiyatına satılmış eski paralar, zînet eşyaları az mıdır? Âbidelere dayanan, hattâ âbidelerin içinde inşa edilen nice evler, dükkânlar, samanlıklar sayılamayacak kadar çoktur; hâlâ mevcuttur.»

Bay Ertuğ bugünkü eski yapıtlar yasa-sının hırslı antikacıları ve gözü dönmüş definecileri durduraktan uzak olduğunu, bir hukukçu olarak, şöyle tesbit etmektedir :

«Asarı-atika Nizamnamesi, bu konuda ilk adımı teşkil ettiği için, hükümlerine uymayanlar hakkında ağır cezalar konulmuştur. Eski eserleri çalıp satanların, yurt dışına kaçırılanların elde ettikleri büyük menfaatlerle kıyaslanınca çok hafif düşen para veya hapis cezaları, bu tarihi servetlerin lâyikeyle korunmasını sağlıyamamaktadır.»

«Meşrutiyeti müteakip 1912 yılında çıkarılan Muhafaza-i abidat Nizamnamesi "bütün eski kaleleri, tarihi kıymeti haiz yapılar addetmiş ve Asarı-atika Nizamnamesi hükümlerine tâbi" tutmuştu. Ancak bunun da fazla bir tesiri görülmemiştir.»

«Memleketi çok seven bir ilim adamı ve müzeci olarak Remzi Oğuz Arık, 1950 yılında mebus seçilince, eski eserlerin korunması için daha müessir kanunî tedbirlerle ihtiyaç duyulduğunu arkadaşlarına ve hükûmete anlatmış olacak ki, kendisinin de gayretiyle Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu teşkiline ve vazifelerine dair 5805 sayılı kanun 1951 yılında nesredilmiştir.»

«Anıtlar Yüksek Kurulu, eski eserler bahsinde söz sahibi 15 zattan müteşekkil olup gayrimenkul mahiyetteki bütün eserlerin muhafazası, tâmiri, restorasyonu veya tıklılması bu heyetin vereceği karara bağlı tutulmuştur.»

Bay Ertuğ'un söz konusu ettiği Anıtlar Yüksek Kurulu'nun gerçekten bazı değerli yapıların kurtarılmasında birinci derecede rolü olmuştur. Ama 5805 sayılı yasaya rağmen sanat ve kültür eğitiminden tüm yoksun birtakım yönetmeciler ve bölge yönetim adamlarının eski dönem artığı «malli inhidam» gerekçesiyle bir çok eski sanat yapıtlarının idam kararını imzaladıkları da bir gerçektir.

Bay Ertuğ, haklı olarak, bugünkü mevzuatın yeterli olmadığını, «hiçbirinin eski eserleri koruyacak şiddette kâfi cezai müeyyideleri» bulunmadığını, halbuki, «modern hukukun gerektirdiği inceliklere sahip hükümlere elan ihtiyaç bulunduğunu» belirtmektedir.

Yazar, bu arada, «bazı küçük kasabalarımızda (sadece bazı küçük kasabalarımızda mı? özellikle bütün şehirlerimizde, ve özellikle İstanbul'da değil mi?) yol ve meydan açma teşebbüsleri, tahripten nasılsa kurtulmuş bazı eski eserlerimiz için çok tehlikeli olabilir...» demekle, durumun ağırlığını ve fecaatini yumuşatmak yoluna gitmektedir.

Bay Hasan Refik Ertuğ eski yapıt hırslılıklarına da dokunmakta ve bunlara karşı «gayet ağır cezalar tertiplenmesi» zorunluğuna işaret etmekte, «eski eser veya antika ticaretinin sıkı ve devamlı bir mura-kabeye tâbi tutulması, bu kabil ticaretle meşgul olanların ellerindeki eski eserlerin tesbit edilmesi zaruridir... Gümrüklerde eski eser kontrolü için hususi bilgiye sahip elemanlar bulundurulmasına ihtiyaç vardır» demektedir. (Ya ambalajı diplomatik dokunulmazlığı olan kişilerin evlerinde yapılan ve gümrüklerden muayenesiz geçirilen antika koleksiyonları?)

Hasan Refik Ertuğ İmar yasasında ve imar yönetmeliğinde de gerekli değişikliklerin yapılmasını, eski anıtlar yanındaki yapı işlerinin onaylanmasında Eğitim Bakanlığı ve müzeler çevresiyle danışılması gerektiğine de dokunduktan sonra, bugünkü hükümlerle eski yapıtların korunmasına imkân olmadığı sonucuna varmaktadır.

(1) Bu yerinin doldurulmasına imkân olmayan aydın kişinin de en verimli bir çağında ve bir çok önemli çalışma, inceleme ve araştırmaların ortasında, hiç beklenmeyen ölümünün Türk düşüncesi ve kültürü için ifade ettiği kayıp gerçekten ölçüle-meyecek kadar büyüktür. Hayatı, kişiliği ve eserleri üzerine kısa fakat derli toplu bilgi için bkz. Faruk K. Timurtas, Kayıplar : Rıfka Melûl Meriç, Türk Kültürü dergisi, yıl II, No. 17, 1/III/1964, s. 51.

(2) Rıfka Melûl Meriç, Eski Eserler Hakkında Düşünceler, İnsan Dergisi, V. I, No. 6, 1/XI/1938, ss. 503-513, V. II, No. 7, 1/XII/1938, ss. 388 - 395; 8, 1/1/1939, ss. 948 - 655; No. 9, 1/III/1939, ss. 815-822.

(3) Aynı eser, s. 507.

(4) Vatan gazetesi, 9/V/1960.

Metin And'ın iki yeni Kitabı:

TÜRK KÖYLÜ YAYINLARI

Resimli. 1400 Türk dansının diziniyle. İzlem Yayınları, Fiyatı 500 Kuruş.

A HISTORY OF THEATRE AND POPULAR ENTERTAINMENT IN TURKEY

İngilizce, Selçuklulardan günümüze kadar Türk tiyatro tarihi. Büyük boy. Kuşe kâğıdı üzerine 244 resim. Forum Yayınları. Fiyatı 50 liradır.

NATO BIBLIOGRAPHY. Paris 1964 NATO Place Maréchal - de - Lattre - de - Tassigny. 205 s. (İlk basımı 1962'de Fransızca olarak yapılmıştı.)

POLİTİKAYA GİRİŞ. Maurice Duverger'den çeviren : Samih Tiryakioğlu. İstanbul 1964, Varlık Yayınevi. 229 s. 5 lira. «Faydalı Kitaplar». (İçindekiler : Tanrı Janus'un iki yüzü - Savaş faktörleri - Savaşın biçimleri - Çatışmadan birleşmeye - Sonuç : Sosyalizme doğru.)

EMPERYALİZME KARŞI SİLÂHSİZ SA-VAŞÇI MAHARMA GANDHİ. Louis Fischer'den çeviren : Engin Tonguç. İstanbul 1964, Varlık Yayınevi. 256 s. 5 lira. «Faydalı Kitaplar»

SAİT FAİK ABASIYANIK. Hayatı - Sanatı - Eseri. İstanbul 1964, Varlık Yayınevi. 96 s. 2 lira.

EPIK TİYATRO ÜZERİNE. Bertolt Brecht'ten çeviren : Kâmuran Şipal. İstanbul 1964 (de) Yayınevi. 143 s. 5 lira. (10 yazı ve açıklamalar.)

Roman - Hikâye :

İstanbul'da Pınar Yayınevi, doğumunun yüzüncü yıldönümü (17 Ağustos) vesilesiyle, Hüseyin Rahmi GÜRPINAR'ın kitap hâline girmemiş iki romanını yayınlamıştır :

★ DELİ FİLOZOF. 293 s. 750 kuruş.

★ KADERİN CİLVESİ. 224 s. 6 lira. (Bu iki eser, yeniden yayınlanmasına başlanan Hüseyin Rahmi Gürpınar Kütüphanesi içindedir.)

ÂVARE YILLAR. Orhan Kemal'in romanı. 3. basım. Varlık Yayınevi. 173 s. 4 lira.

YABANCI. Albert Camus'nün romanı. Çeviren : Samih Tiryakioğlu. 3. basım. Varlık Yayınevi. 90 s. 2 lira.

ARAM DERLER ADIMA. William Saroyan'ın hikâyeleri. Çeviren : Türkka-ya Ataöv. 2. basım. Varlık Yayınevi. 103 s. 2 lira.

SON YAPRAK. P. Henry'nin hikâyeleri. 4. basım. Çeviren : Mehmet Harmancı. Varlık Yayınevi. 96 s. 2 lira.

ARADAKİ SİLÂH. Ellery Queen'den çeviren : Ayhan Sumer. İstanbul 1964, Varlık Yayınevi. 149 s. 3 lira.

Dergi :

İLGAZ Dergisinin 35. sayısı (Ağustos), Nasrettin Hoca özel sayısı olarak düzenlenmiştir. 100 kuruş.

Çocuk :

PARMAK ÇOCUK. Andersen'den : Tahsin Yücel. 2. basım, Varlık Yayınevi. 64 s. Resimler : Güngör Kabakçioğlu. 1

REKLÂM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No.
İstanbul

Telefon : 22 43 84 – 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER	DIŞ MUHABİRLER	
Istanbul	A.B.D.	İsveç
Ankara	Almanya (Federal)	İsviçre
İzmir	Almanya	İtalya
Adana	Avusturya	Japonya
Bursa	Avustralya	Lübnan
Diyarbakır	Belçika	Macaristan
Erzurum	Bulgaristan	Norveç
Eskişehir	Çekoslovakya	Pakistan
Konya	Danimarka	Polonya
Zonguldak	Fransa	Portekiz
	Hollanda	Romanya
	İngiltere	Yugoslavya
	İspanya	Yunanistan
	İsrail	

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günüñ Tarafına Siyaset İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 11 — Cilt : XVII — 100 Kurş
İdarehane : Yenışehir, Büyük Han
No. 55 - Tel: 12 67 54 — ANKARA
Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi:

FIKRET EKİNCİ

Yazı İşleri Müdürü

OSMAN OKYAR

Bu sayıda yazı kurulu:

Metin AND — Ali BOZER — Gür-
gân ÇELEBİCAN — Adnan GÜRİZ
— Fikret EKİNCİ — Yaşar KARA-
YALÇIN — Osman OKYAR — Ad-
nan ÖZAKTAŞ — Cahit TALAS —

Şevki VANLI

Sekreter:

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL. ★ Metin san-
tımı: 10 TL. ★ 1 yıllık: 22 TL. ★
Altı aylık: 11 TL. ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL. ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL. ★ Avrupa (Uçak):
54 TL. ★ Dergimizde yayınlanan ya-
zılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayyıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA.

Bize Gelen Kitaplar

VARLIK YAYINLARI

- Fransız Edebiyatında İSTANBUL
Çeviren: Mediha Sayar, 2 Lira.
- İnang Sömürücüleri NURCULA-
RIN ARASINDA BİR AY
Yılmaz Çetiner, 2 Lira.
- Fizyoloji Açısından CİNSİYET
Kenneth Walker, 5 lira
- TÜRKİYE'DE GERİCİ AKIM-
LAR VE NURCULUGUN İÇ-
YÜZÜ
Dr. Çetin Özek, 5 lira
- SAİT FAİK ABASIYANIK (Ha-
yatı ve Eserleri) 2 T.L.
- ARAM DERLER ADIMA
William Saroyan, 2 T.L.
- EMPERYALİZME KARŞI - Sİ-
LÂHSIZ SAVAŞÇI - MAHATMA
GANDHI
Louis Fischer 5 T.L.
- AVÂRE YILLAR (roman)
Orhan Kemal, 4 T.L.
- SON YAPRAK
O. Henry, 2 TL.
- POLİTİKAYA GİRİŞ
Maurice Duverger, 5 T.L.
- ARADAKİ SİLÂH
Ellery Queen, 3 T.L.
- YABANCI
Albert Camus, Çev: Samih Tirya-
kioğlu, 2 T.L.
- PARMAK KIZ
Andres, 1 T.L.
- ÖĞRETMEN ŞİRLERİ — Necmet-
tin Efe., 250 kurş.
- SAHNE BİLGİSİ — Gürkal Aylan,
Sümer Yayınları, 5 lira.

TÜRKİYE
İ
BANKASI

PARANIZIN
İSTİKBALİNİZİN
EMNİYETİ

TUSTAV